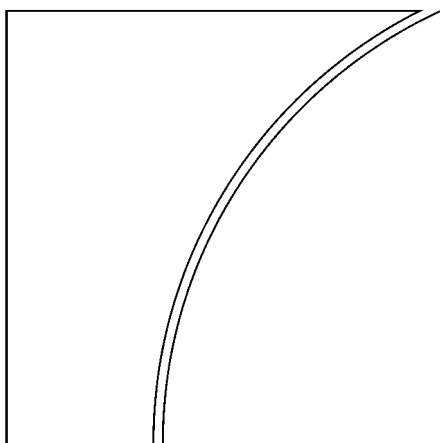

Төлем және есеп айырысу жүйелері жөніндегі комитет

Қазақстандағы төлем жүйелері

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі және
ондықтар тобы елдерінің орталық банктерінің
Төлем және есеп айырысу жөніндегі комитеті
дайындаған

Қараша, 2003

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS

Copies of publications are available from:

Bank for International Settlements
Press & Communications
CH-4002 Basel, Switzerland

E-mail: publications@bis.org

Fax: +41 61 280 9100 and +41 61 280 8100

This publication is available on the BIS website (www.bis.org).

© *Bank for International Settlements 2003. All rights reserved. Brief excerpts may be reproduced or translated provided the source is cited.*

ISBN 92-9131-660-1 (print)

ISBN 92-9197-660-1 (online)

Алғысөз

Ондықтар тобы елдерінің орталық банктерінің Төлем және есеп айырысу жөніндегі комитеті (G10) (бұдан әрі - Комитет) Халықаралық есеп айырысу банкінің қамқорлығымен кезең-кезеңмен әр түрлі мемлекеттерде төлем жүйесі туралы көпшілікке белгілі «Қызыл кітап» сияқты анықтамалықтар шығарады. Комитет бірқатар мемлекеттердің орталық банктеріне Халықаралық есеп айырысу банкінің жанындағы Хатшылықпен ынтымақтастықта маңызды өзгерістер болып тұратын төлем жүйесі туралы жеке кітаптар шығару туралы ұсыныс жасады. Осы Кітап – Қазақстан Қызыл кітабының бірінші шығарылымы - әр түрлі мемлекеттердегі төлем жүйесінің жұмыс істеу тәсілдерін түсінуге арналған алғашқы қадам болып табылады.

Төлем жүйесі тұтастай алғанда мемлекеттің қаржы жүйесінің тұрақтылығын арттырады, экономикадағы операциялардың құнын төмендетеді, қаржы ресурстарын тиімді пайдалануды қамтамасыз етеді, қаржы рыноктарының өтімділігін жақсартады және монетарлық саясатты жүргізуге ықпал етеді. Соңғы жылдары экономикалық тиімділікке және төлем жүйесінің қаржы тәуекелдерінің барлық түрлеріне жататын мәселелерге үлкен мән беріліп отыр.

Орталық банктер төлем жүйесіндегі қауіпсіздікті қамтамасыз етуге және тиімділікті жетілдіруге мүдделі. Олар ішкі төлем жүйесін дамытуда негізгі рөл атқарады және көп жағдайда ірі төлемдер жүйесін басқарады. Кейбір орталық банктер тікелей өз елдерінде төлем және есеп айырысу тетіктерін қоғамдық түсіну, сондай-ақ осындай тетіктермен байланысты түрлі мәселелерде қоғамдық мәліметтілікті жақсартуға едәуір әсер етіп отыр.

Төлем жүйесіне коммерциялық мақсат үшін кәсіпорындар мен тұтынушылар пайдаланатын ақша аударудың бөлшек жүйесі ғана емес, сондай-ақ нарықтық экономика жағдайында ақша және кредит рыноктарын нығайтатын ақша аударудың ірі халықаралық жүйесі де кіреді. Бағалы қағаздар және онымен байланысты төлемдер бойынша есеп айырысу жүйесі де – қаржы жүйесінің негізгі элементі болып табылады.

Осы кітап елдің ішіндегі сияқты халықаралық көлемде де Қазақстан төлем жүйесі туралы жалпы көріністі білдіруге көмектеседі деген үміттенеміз.

Томмасо Падоа-Шиоппа, Төраға Төлем жүйесі және есеп айырысу жөніндегі комитет	Григорий Марченко, Төраға Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
--	--

Мазмұны

Алғысөз.....	3
Аббревиатуралар тізімі.....	5
Кіріспе.....	6
1. Институциональдық аспект.....	7
1.1 Жалпы институциональдық құрылым.....	7
1.1.1 Құқықтық негіздер.....	7
1.1.2 Төлем қызметтерін көрсететін қаржы делдалдары.....	7
1.2 ҚРҰБ-нің рөлі.....	8
1.3 Басқа ұйымдардың рөлі.....	9
1.3.1 Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы	9
1.3.2 Қазақстан қор биржасы.....	9
1.3.3 Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі.....	10
2 Төлем құралдары.....	11
2.1 Қолма-қол төлемдер.....	11
2.2 Қолма-қол жасалмайтын төлемдер.....	11
2.2.1 Кредиттік аударымдар.....	11
2.2.2 Дебеттік аударымдар.....	11
2.2.3 Төлем карточкалары.....	12
2.2.4 Банкоматтар мен POS-терминалдар.....	12
2.3 Жаңа әзірлемелер.....	12
3 Банкаралық есеп айырысу жүйелері.....	12
3.1 Жалпы шолу.....	12
3.2 Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ).....	14
3.2.1 Жұмыс істеу тәртібі.....	14
3.2.2 Жүйенің қатысушылары.....	14
3.2.3 Трансакциялар түрлері.....	15
3.2.4 Жүйенің жұмыс істеуі	15
3.2.5 Жұмыс уақыты.....	16
3.2.6 Есеп айырысу рәсімі.....	17
3.2.7 Кредиттік тәуекелді және өтімділік тәуекелін басқару.....	17
3.2.8 Баға саясаты ..	18
3.2.9 Статистика.....	18
3.3 Бөлшек төлем жүйесі (БТЖ).....	18
3.3.1 Жүйенің қатысушылары.....	19
3.3.2 Жүйенің жұмыс істеуі.....	19
3.3.3 Есеп айырысу рәсімі.....	20
3.3.4 Тәуекелдерді басқару.....	20
4 Бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйелері.....	20
4.1 Сауда-саттық.....	21
4.2 Клиринг.....	21
4.3 Есеп айырысу рәсімі.....	21
4.4 Орталық банктердің бағалы қағаздар инфрақұрылымын пайдалануы.....	22
Статистикалық таблицалар.....	24
Салыстырмалы кестелер.....	33

Аббревиатуралар тізімі

AFINEX	<i>Қаржы құралдарының Алматы биржасы</i>
RTGS	<i>Нақты уақыттағы жалпы есеп айырысулар (НУЖЕ)</i>
КФБ	<i>Қазақстан қор биржасы</i>
КЦМР	<i>Қазақстан халықаралық есеп айырысу орталығы</i>
МСПД	<i>Банкаралық ақша аудару жүйесі</i>
НБРК	<i>Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі</i>
НМСПК	<i>Төлем карточкаларының ұлттық халықаралық жүйесі</i>
СКП	<i>Ірі төлемдер жүйесі</i>
СОБС	<i>Банк хабарларын алмасу жүйесі</i>
СРП	<i>Бөлшек төлемдер жүйесі</i>
УПС	<i>ҚРҰБ-нің төлем жүйесін басқару</i>
ФАСТИ	<i>Ақпарат тасымалдаудың қаржылық автоматтандырылған жүйесі</i>
ЦДЦБ	<i>Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі</i>

Кіріспе

Төлем жүйесі елдің қаржы жүйесінің негізгі компоненті болып табылады. Осыған байланысты Қазақстан Республикасы өтпелі кезең басталған сәттен бері төлем жүйесінің дамуына баса назар аударуда.

Төлем жүйесін жетілдіру жөніндегі іс-шаралар нәтижесінде қазіргі уақытта Қазақстанда екі негізгі төлем жүйесі жұмыс істейді. Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ) және Бөлшек төлемдер жүйесі (БТЖ).

БААЖ – нақты уақыт режимінде жалпы есеп айрысу жүйесі (бұдан әрі – RTGS) Қазақстанның Ұлттық Банкінде БААЖ пайдаланушыларының шоттарында ақша аударымдарын жүзеге асырады. БААЖ арқылы ірі және жоғары артықшылықты төлемдер жүзеге асырылады. Жүйе операциялық күн ішінде ұлттық валютада (теңгеде) пайдаланушыларға түпкіліктілікті қамтамасыз етеді.

БТЖ – ұсақ төлемдерге арналған клиринг жүйесі. Бұл – төлемдер жеке өңделетін, таза негіздегі есеп айырысудың көп жақты жүйесі, бұл ретте таза позициялар да есептеледі. Операциялық күннің соңында кіріс және шығыс төлемдерді ескере отырып, әрбір пайдаланушының таза позицияларын есептеу жүзеге асырылады, одан кейін есептеу қорытындылары бойынша ААБЖ-не ақша аударымдары жүзеге асырылады.

Ұлттық Банк (ҚҰБ) 1994 жылы төлем жүйесі реформасын жүргізуді бастады. Оның негізгі мақсаты банктер мен оның клиенттерінің арасында төлемдер жүргізуді тездету болып табылды.

1995 жылы ҚҰБ-нің құрамында Қазақстанда бірінші клиринг палатасы (Алматы клиринг палатасы) құрылды, ол жан-жақты клиринг әдісі бойынша жұмыс істеді. Сондай-ақ жергілікті клиринг палаталары жергілікті клирингті жүзеге асырды. Осы сатыға дейін барлық төлем тапсырмалары қағаз негізінде болған еді.

1996 жылы SWIFT-ке негізделген төлем жүйесі қатысушыларының арасында төлемдер бойынша ақпарат алмасу үшін электронды хабарлардың форматтары әзірленді және ендірілді. Осы жылы Алматы клиринг палатасы ҚРҰБ-нің Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы (ҚБЕО) болып қайта ұйымдастырылды. Ол БААЖ мен БТЖ-нің операторы болып табылады. 1996 жылғы тамызда КБАО базасында электронды төлем тапсырмаларын өңдейтін, жалпы негізде есеп айырысуды жүзеге асыратын және RTGS сипаты бар Ірі төлемдер жүйесі (ІТЖ) ендірілді..

Корреспонденттік шоттарды орталықтандыру Ұлттық Банкке банктің есеп айырысу функциясын жедел жүзеге асыруға, төлем жүйесін және тұтастай алғанда банк жүйесін бақылау функцияларының тиімділігін арттыруға мүмкіндік берді. Соңғы жылдар ішінде Ұлттық Банк ТЖ жетілдіру жөнінде жұмыстар жүргізді. Қорытындысында, 2000 жылдың соңында ҚБЕО ІТЖ Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ) болып қайта құрылды.

Бөлшек төлемдер саласында қолма-қол ақша мен төлем тапсырмалары Қазақстандағы төлемнің кңінен тараған әдісі болып табылады. Чектер мен тікелей дебеттеу сияқты дебеттік төлем құралдары кеңінен қолданылады. Кредиттік және дебеттік карточкаларды қоса алғанда, төлем карточкалары саласы жоғары қарқынмен даму үстінде. .

Бағалы қағаздарды сатуға қатысты Қазақстан қор биржасы, сондай-ақ биржадан тыс рынок мынадай қаржы құралдарымен жұмыс істейді: шетел валюталары, мемлекеттік бағалы қағаздар, корпоративтік бағалы қағаздар, мерзімді келісім-шарттар. Есеп айырысулар: бағалы қағаздар «Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» (БҚОД) ЖАҚ арқылы «төлемге қатысты

жеткізілім» (бұдан әрі – DVP) принципі бойынша (T+0 жағдайында мемлекеттік бағалы қағаздар, қалғандары T+3 жағдайында) ; шетел валютасынан теңгеге – Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкіндегі биржадағы корреспонденттік шоттар арқылы, шетел валютасында – шетелдің корреспонденттік банктерде жүргізіледі. Бағалы қағаздармен операциялар бойынша түпкілікті есеп айырысу есеп айырысу күнінде БААЖ арқылы жүзеге асырылады.

1. Институционалдық аспект

1.1 Жалпы институционалдық құрылым

1.1.1 Құқықтық негіздер

Қазақстанда банк жүйесін реттейтін негізгі заң актілері «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заң және «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» Заң болып табылады. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заңға сәйкес Қазақстанда екі деңгейлі банк жүйесі бар. ҚРҰБ банк жүйесінің бірінші деңгейін, ал коммерциялық банктер екінші деңгейін білдіреді. ҚРҰБ орталық банк ретінде Қазақстан Республикасында төлемдер мен ақша аударуды жүзеге асырудың тәртібін, жүйесін және нысанын айқындайды, төлем жүйесінің жұмыс істеуін ұйымдастырады. «Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы» Заң және басқа заң актілері төлем жүйесі және бағалы қағаздар жөніндегі есеп айырысу жүйесінің қатысушылары болып табылатын екінші деңгейдегі банктердің қызметін реттейді.

Чектерді, вексельдерді, төлем карточкаларын, құжаттандырылған аккредитивтерді шығаруды және олардың айналысын, банк шотын тікелей дебеттеу тәртібін, банктік шот ашпай төлемдерді жүзеге асыруды реттейтін заң актілері мен ҚРҰБ-нің нормативтік құқықтық актілері әзірленді және тұрақты түрде жетілдірілуде.

Қазақстан Республикасында төлемдер мен ақша аударымдарын жүзеге асыру кезінде пайда болған қатынастарды реттейтін негізгі заң актісі 1998 жылы 29 маусымдағы «Төлемдер және ақша аударымдары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы болып табылады.

Қолма-қол жасалмайтын төлемдерді және ақша аударымдарын жүзеге асыру кезінде төлем құжаттарын ресімдеу және пайдаланудың түрлері мен тәртібін, төлемдер мен ақша аударымдары қатысушыларының құқықтары, міндеттері және жауапкершілігін «Қазақстан Республикасы аумағында қолма-қол жасалмайтын төлемдер мен ақша аударымдарының төлем құжаттарын пайдалану және жүзеге асыру ережесі» айқындайды.

Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығының қолма-қол жасалмайтын аударымдар бойынша қызметтерді ұсынуына байланысты қатынастарды реттеу үшін жүйені ұйымдастыру және жұмыс істеу тәртібін айқындайтын «Банкаралық ақша аудару жүйесінде ақша аудару тәртібі» және «Қазақстан Республикасында клирингті жүзеге асыру ережесі» әзірленді және бекітілді.

1.1.2 Төлем қызметтерін көрсететін қаржы делдалдары

Коммерциялық банктер

Төлем жүйесінің негізгі пайдаланушылары болып табылатын коммерциялық банктер Қазақстанда төлемдер мен ақша аударымдарын жүргізеді. Банктік заңдар мен басқа актілер жеке тұлғалар мен шаруашылық субъектілеріне төлем қызмет көрсетуді қоса алғанда, өз клиенттеріне қызметтердің кең спектрін көрсететін екінші деңгейдегі банктердің жұмыс істеуін бақылайды, сондай-ақ банкаралық төлемдерді жүзеге асырады.

2002 жылдың соңында Қазақстанда елдің аумағында оның 368 филиалы бар 38 коммерциялық банк жұмыс істеді. Барлық коммерциялық банктер БААЖ пайдаланушылары болып табылады және олардың көбі (27) БТЖ қатысушылары болып табылады.

Банктік емес қаржы ұйымдары

Банктік емес қаржы ұйымдары төлем жүйесінің қатысушылары болып табылады және төлемдер мен ақша аударымдарын жүзеге асырады. Банктік емес қаржы ұйымдары халыққа, жеке кәсіпкерлерге, ауыл шаруашылығы өнімдерін шығарушыларға оларды ұсына отырып, банк қызметтерінің алуан түрін ұсынады. Кейінгілердің қажеттілігін қанағаттандыра отырып, ең алдымен, кредиттеуді, оның ішінде жеңілдік шарттарымен (кредиттік серіктестіктер, ломбардтар, заем операцияларын жүзеге асыратын ұйымдар және қаржы лизингі), сондай-ақ арнайы банктік қызмет көрсетуді жүзеге асырады. 2002 жылдың соңында 14 банктік емес қаржы ұйымдары БААЖ-нің және 5-еуі БТЖ-нің қатысушылары болып табылды.

Почта қызметі (Қазпочта)

Қазақстан Республикасы Үкіметінің «Почта байланысының мемлекеттік кәсіпорындарын және оның еншілес мемлекеттік кәсіпорындарын қайта ұйымдастыру туралы» 1999 жылғы 20 желтоқсандағы қаулысына сәйкес Почта байланысының республикалық мемлекеттік кәсіпорны мемлекеттің 100% қатысуымен «Қазпочта» ашық акционерлік қоғамы болып қайта құрылды. 2002 жылдың соңында елдің аумағында «Қазпочта» ААҚ-ның 3572 почта бөлімі жұмыс істеді.

«Қазпочта» ААҚ-ның ҚҰБ-де корреспонденттік шоты бар және БААЖ мен БТЖ-нің қатысушысы болып табылады. Бұдан басқа, «Қазпочта» ААҚ бірқатар коммерциялық банктерден корреспонденттік шоттар ашты. Қазіргі уақытта «Қазпочта» ААҚ қаржы қызметтерінің мынадай түрлерін жүзеге асырады:

- ✓ Зейнетақы және жәрдемақы төлемдері.
- ✓ Коммуналдық төлемдерді қабылдау.
- ✓ Салым операциялары (жеке тұлғалардың депозиттерін қабылдау).
- ✓ Бөлшек аударымдар (жеке тұлғалардың дәстүрлі почта аударымдары, Western Union «тез аударымдары»).

1.2 ҚРҰБ-нің рөлі

1995 жылғы 30 наурызда «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заң қабылданды, оған сәйкес ҚРҰБ елдің орталық банкі болып табылады және ақша-кредит саясатының жұмыс істеуіне жауап береді. ҚРҰБ сонымен бірге Қазақстан Республикасында төлемдер мен ақша аударымдарының тәртібін, жүйесін және нысанын айқындайды, қазақстандық теңгемен банктер арасындағы ақша аударымдарын уақтылы және үздіксіз жүргізуді қамтамасыз ететін төлем жүйесінің жұмыс істеуін ұйымдастырады, олар пайдаланатын автоматтандырылған жүйенің сенімділігін, қауіпсіздігін және банктік ақпаратты қорғауды банктердің қамтамасыз етуі бойынша ең төменгі талаптарды белгілейді.

ҚРҰБ «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заңына сәйкес Қазақстанда банкноттар мен монеталарды шығаратын жалғыз эмитент болып табылады. Орталық аппарат Алматы қаласында орналасқан, елдің аумағы бойынша 16 аймақтық филиалы және Алматы қаласында 2 филиалы бар.

Қазақстанда ҚРҰБ-нің Қазақстан Республикасының төлем жүйесін реттеудегі рөлі «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заңында айқындалған. Сонымен, Заңның 48-бабына сәйкес Ұлттық Банк төлем жүйесін ұйымдастырады, үйлестіреді және (немесе) жұмыс істеуін реттейді:

- 1) төлемдер мен ақша аударымдарын жүзеге асырудың ережесін және қолдану тәсілдерінің ерекшеліктерін, төлем нұсқауларының мазмұнына негізгі талаптарды;
- 2) қолма-қол ақшаны пайдалана отырып төлемдерді жүзеге асырудың тәртібі мен шарттарын белгілейді.

Бұдан басқа, осы Заңның 8-бабында Ұлттық Банк барлық банктердің және олардың клиенттерінің орындауы үшін міндетті төлемдер мен ақша аударымдары мәселелері бойынша нормативтік құқықтық актілер шығарады. Тұрақты төлем жүйесінің принциптерін сақтауды қамтамасыз етуге арналған маңызды құрал екінші деңгейдегі банктерді үнемі тексеру болып табылады. Осы процестің барысында Ұлттық Банк және қадағалау функциясы берілген басқа мемлекеттік органдар жекелеген банктердің жұмысының қаншалықты сенімді және тұрақты болып табылатынын тексереді.

ҚРҰБ төлем жүйесінің операторы болып табылатын ҚБЕО-мен бірлесіп БААЖ және БТЖ басқарады. Осы жүйелердің құқықтық негізі ҚБЕО мен төлем жүйесі қатысушыларының арасындағы келісімдермен қамтамасыз етілген. Кез келген банк немесе ҚРҰБ-де корреспонденттік шоты бар банктік емес ұйым төлем жүйесінің пайдаланушысы бола алады.

«Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заңға сәйкес ҚРҰБ бағалы қағаздармен операциялар бойынша есеп айырысуларды қоса алғанда, бағалы қағаздар рыногына қадағалауды жүзеге асырады..

1.3 Басқа ұйымдардың рөлі

1.3.1 Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы

Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы (ҚБЕО) төлем жүйесінің операторы болып табылады, оның құрамына банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ), бөлшек төлемдер жүйесі (БТЖ) енеді. ҚБЕО-ның қызметін ҚРҰБ реттейді.

ҚБЕО пайда таппайтын ұйым болып табылады және төлем жүйесінің тиімді және тұрақты жұмысын қамтамасыз ету мақсатында 1996 жылы Алматы клиринг палатасын қайта ұйымдастыру арқылы құрылды..

ҚБЕО мынадай қызметтердің түрлерін көрсетеді:

- БААЖ-не ақша аудару;
- банкаралық клиринг;
- ФАСТИ арқылы файл алмасу (Ақпарат тасымалдаудың қаржылық автоматтандырылған жүйесі));
- СОБС арқылы ақпарат алмасу.

ҚБЕО сондай-ақ VISA (KAZNNS) жергілікті трансакцияларының клирингі үшін есептеу агенті ретінде қызмет істейді. Төлем карточкалары бойынша трансакцияларды есептеу екі кезеңде жүзеге асырылады: біріншіден, Лондондағы VISA-ның офисі халықаралық трансакциялардан теңгедегі «жергілікті» трансакцияларды бөлу мақсатында трансакцияларды іріктейді. Теңгедегі жергілікті трансакцияларға қатысты VISA қатысушы банктердің таза позицияларын есептейді (Қазақстаннан тыс жерлерде шоттары бар шетелдіктер жүргізген трансакциялар Қазақстаннан тыс жерлерде есептеледі). Екіншіден, теңгедегі таза позициялар ҚБЕО-на жіберіледі және есеп айырысу БААЖ арқылы жүзеге асырылады.

1.3.2 Қазақстан қор биржасы

«Қазақстан қор биржасы» жабық акционерлік қоғамы өзін-өзі реттейтін коммерциялық емес ұйым болып табылады. Алғашында 1993 жылғы қарашада Қазақстан банкаралық валюта биржасы ретінде құрылды, қор рыногын жабуға дейін қызметі кеңейгеннен кейін 1995 жылғы маусымда Қазақстан банкаралық валюталық-қор биржасына атын өзгертті. 1996 жылдың сәуірінде Қазақстан қор биржасы (ҚҚБ) болып аталды. Валюта рыногы 1997 жылы қыркүйекте Қаржы құралдарының Алматы биржасы (AFINEX) ҚҚБ құрамынан шықты және 1999 жылғы сәуірде ҚҚБ-мен қайта бірікті.

Қазақстан қор биржасы мынадай қаржы рыноктарымен жұмыс істейді: шетел валютасының рыногы, мемлекеттік бағалы қағаздар рыногы, РЕПО рыногы, мемлекеттік емес эмиссиялық бағалы қағаздар рыногы және мерзімді келісім-шарттардың рыногы. Сауда-саттықты өткізудің негізгі әдісі – үздіксіз қарсы аукцион әдісі (өтінімдерді енгізудің және өңдеудің электронды тәсілі). 2002 жылдың соңында биржа мүшелерінің жалпы саны ҚРҰБ мен «Қазпочта» ААҚ-н қоса алғанда 56 болды. Биржада сауданың бес санаты қолданылады. Осы санаттар шеңберінде биржаның әрбір мүшесі сауданың белгілі бір түрін жүзеге асыруға құқылы.

Санаты	Сауданың түрі	Мүшелер саны
К	Мемлекеттік бағалы қағаздар бойынша сауда-саттық	45
Н	«Листингтік емес бағалы қағаздар» секторының мемлекеттік емес эмиссиялық бағалы қағаздары бойынша сауда-саттық	19
Р	Биржаның ресми тізімінен мемлекеттік емес эмиссиялық бағалы қағаздары бойынша сауда-саттық	39
В	Шетел валюталары бойынша сауда-саттық	28
С	Мерзімді келісім-шарттар бойынша сауда-саттық	5

1.3.3 Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі

«Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» ЖАҚ (БҚОД) 1997 жылы шілдеде арнайы ұйым ретінде құрылды. БҚОД –ның рөлі бағалы қағаздар иелерінің құқықтарын есепке алу және растау, бағалы қағаздарды дематериализациялауды жүзеге асыру болып табылады. БҚОД сондай-ақ бағалы қағаздарды сақтау мен есепке алуды, жасалатын мәмілелерге техникалық қызмет көрсетуді, сондай-ақ клиринг қызметін жүзеге асырады.

БҚОД функцияларына:

- ✓ қатысушылардың бағалы қағаздарды номиналдық ұстаушылары;
- ✓ кепілдік бере отырып қатысушылар арасында бағалы қағаздарды аудару (DVP принцип деп аталатын сатып алушыларға ақша қаражатын жеткізуге қатысты);
- ✓ қатысушылар мен олардың клиенттерінің бағалы қағаздарға құқықтарын белгілеу, осы құқықтар бойынша растамалар беру;
- ✓ бағалы қағаздарды дематериализациялау;
- ✓ сыйақы төлемдері жөніндегі төлем агенті кіреді..

2. Төлем құралдары

2.1 Қолма-қол төлемдер

«Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заңға сәйкес, ҚРҰБ Қазақстандағы банкноттар мен монеталардың жалғыз эмитенті болып табылады. 2002 жылдың аяғында айналыста 167,1 млрд. теңге болды.

Банкноттар 100, 200, 500, 1000, 2000 және 5000 теңге номиналдарымен шығарылды. Айналыстағы банкноттардың *басым* бөлігі 5000 теңгелік банкноттар. Монеталар 1, 5, 10, 20, 50 және 100 теңге номиналдарымен шығарылды.

2002 жылдың аяғында айналыстағы банкноттар мен монеталардың нақтылы ЖІӨ-ге қатынасы 4,5% болды. Қолма-қол ақша М1 ақша агрегатының 58,2%-ін құрайды.

2.2 Қолма-қол жасалмайтын төлемдер

2.2.1 Кредиттік аударымдар

Төлем тапсырмалары Қазақстанда едәуір кең түрде пайдаланылатын төлем құралы болып табылады. Төлем тапсырмалары төлем жүйесіндегі қолма-қол жасалмайтын төлемдер үлесінің ең көп бөлігін алады және 2002 жылғы төлем құжаттарының саны бойынша 91% және сомасы бойынша 95% болды. Клиент төлем тапсырмасын көбінесе қағаз жазбада ұсынады. Төлемдерді интернет, телефон және мобильді телефон арқылы жүзеге асыру жеткілікті дамымаған.

2.2.2 Дебеттік аударымдар

Қазақстан Республикасында дебеттік аударымдар мынадай төлем құралдары пайдаланыла отырып жүргізіледі:

- ✓ Инкассольдық өкімдер. Ақша жіберушінің банктік шоттарынан заң актілерінде көзделген жағдайларда ақша жіберушінің рұқсатынсыз ақша алу үшін пайдаланылатын төлем құжаты инкассольдық өкім, сондай-ақ салық қызметі органдарының және кеден органдарының инкассольдық өкімі болып табылады. 2002 жылы инкассольдық өкімдер қолма-қол ақшасыз трансакциялардың жалпы санының 1,7%-і болды.
- ✓ Чек. Бұл бұйрықта көрсетілген ақша сомасын чек берушіге төлеу туралы олардың арасындағы шартқа негізделген чек берушінің алушы банкке жазбаша осындай бұйрығы бар төлем құжаты. Чектер 2002 жылғы қолма-қол ақшасыз операциялардың жалпы санының 1,7%-і болды.
- ✓ Төлем талап-тапсырмасы. Төлем талап-тапсырмасы деп бенефициардың жеткізілген тауарлар, орындалған жұмыс, көрсетілген қызмет үшін ақы төлеу туралы көрсетілген талапты растайтын құжаттар негізінде ақша жіберушіге талабын айтады. 2002 жылы төлем талап-тапсырмасы қолма-қол ақшасыз трансакциялардың жалпы санының 0,6%-болады.
- ✓ Банктік шотты тікелей дебеттеу. Мұндай төлем ақша жіберуші мен оның банкі арасындағы шарт негізінде жүзеге асырылады, соған сәйкес ақша жіберуші жоғарыда көрсетілген шарттағы тиісті құжаттардың қосымшасымен бірге жеткізілген тауарлар, орындалған жұмыс не көрсетілген қызмет үшін бенефициардың талаптары негізінде өзінің банктік шотынан ақша алуға келісім береді. Банктік шотты тікелей дебеттеу 2002 жылғы қолма-қол ақшасыз операциялардың жалпы санының 1,1% болды.

2.2.3 Төлем карточкалары

2002 жылы Alem Card, Altyn, Каспийский, Сити кард, Иртыш-card жергілікті жүйелердің төлем карточкалары шығарылып, қызмет көрсетілді. Жылдың аяғында осы карточкалардың 235,7 мың данасы айналыста болды. 2002 жылы жергілікті төлем карточкалары пайдаланыла отырып, сомасы 17,3 млрд. теңгеге 2,0 млн. транзакциялар жүзеге асырылды. Жергілікті жүйелердің карточкалары негізінен қолма-қол ақша алу үшін пайдаланылады. Жергілікті карточкалар транзакцияларының 0,2%-і ғана қолма-қол ақшасыз есеп айырысу үшін пайдаланылды.

2002 жылы бірқатар ірі банктер Europay International, VISA International, American Express, Diners Club, Union Card және HSBC халықаралық жүйелердің төлем карточкаларын шығаруды жүзеге асырды. Жылдың аяғында осы карточкалардың 1260,2 мың данасы айналыста болды. 2002 жылы халықаралық жүйелердің төлем карточкаларын пайдалана отырып, 233,7 млрд. теңге сомасына 18,9 млн. транзакциялар жүзеге асырылды. Халықаралық карточкалар транзакцияларының 3,1%-і ғана қолма-қол ақшасыз есеп айырысу үшін пайдаланылды.

Төлем карточкалары пайдаланылған транзакциялар, млн. теңге				
Транзакцияның түрі	Жергілікті жүйелердің карточкалары		Халықаралық жүйелердің карточкалары	
	2001	2002	2001	2002
Қолма-қол ақшасыз есеп айырысу	122,1	39,0	5 766,2	9 550,1
Қолма-қол ақшаны беру	15 089,9	17 239,4	125 671,3	224 179,0

2.2.4 Банкоматтар және POS-терминалдары

Банкоматтарды 1997 жылы алғаш рет бірнеше коммерциялық банктер енгізді. 2002 жылдың аяғында Қазақстанда 702 банкомат жұмыс істеді, сонымен бірге банкоматтардың саны былтырғы жылмен салыстырғанда 30% өсті. 2002 жылдың аяғында 1 миллион тұрғындарға банкоматтар саны 47,1 бірліктен келді.

2002 жылдың аяғында Қазақстанда 5285 POS-терминал жұмыс істеді. POS-терминалдың саны 2002 жылдың аяғында 1 миллион тұрғынға 355 бірліктен болды. Барлық жергілікті және халықаралық карточкаларға дебет карточкасының қызметі берілді. POS-терминалдары пайдаланылатын транзакциялар саны едәуір өсуде. Банкоматтар мен POS-терминалдар арқылы транзакцияларға арналған 4 процессинг желілері жұмыс істейді.

2.3 Жаңа әзірлемелер

2000 жылы Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі төлем карточкалары бойынша транзакцияларды жүзеге асыру үшін «Процессинг орталығы» ЖАҚ-ны құрды. Орталық қызметінің мақсаты бұрынғы төлем карточкаларының жүйесін бірыңғай төлем кеңістігіне біріктіру, төлем карточкаларына пайдаланып, транзакцияларды орталықтандырылған түрде өңдеу және бұдан кейін микропроцессорлық карточкалар негізінде төлем карточкаларының ұлттық банкаралық жүйесін (ТКҰБЖ) құру болып табылады.

3. Банкаралық есеп айырысу жүйелері

3.1 Жалпы шолу

Қазақстанда банкаралық төлемдер мынадай жүйелер арқылы жүргізіледі:

- ✓ Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ);

✓ Бөлшек төлемдер жүйесі (БТЖ);

Бұл жүйелер Қазақстан Республикасында ақша аударымдары мен төлемдерін жүзеге асырудың негізгі механизмдері болып табылады. Қазақстан Банкаралық есеп айырысу Орталығының (ҚБЕО) Банкаралық ақша аудару жүйесі 1996 жылдан бері жұмыс істейді. Бұрын ол «Ірі төлемдер жүйесі» деп аталған және оның жұмыс істеу тәртібі бастапқыда «ҚБЕО-ның ірі төлемдер жүйесінде есеп айырысуды жүргізу ережесінде белгіленген болатын. Содан соң, ІТЖ БААЖ болып қайта құрылғаннан кейін жүйенің жұмыс істеу тәртібі «Банкаралық ақша аудару жүйесіндегі ақша аударымдары ережесінде» белгіленді.

БААЖ-дың мақсаты Қазақстан Ұлттық Банкінде БААЖ-ды пайдаланушылардың шоттарындағы сомалар шегінде пайдалана отырып, бір операциялық күн ішінде есеп айырысу кепілдігімен ұлттық валютадағы тұрақты және шартсыз төлемдерді орындаудан тұрады.

2002 жылыдың аяғында БААЖ-ды пайдаланушылар саны 72 болды, оның ішінде 38 екінші деңгейдегі банктер, 17 облыстық Қазынашылық басқармалары, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі, Кастодиан-Банк (ҚҰБ -нің МОД), Зейнетақы төлеу жөніндегі мемлекеттік орталық, басқа да банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар бар.

БААЖ арқылы кредиттік сияқты дебеттік аударымдар да жүзеге асырылады. Жүйеде хабарламалар беру және қабылдау Ұлттық Банк белгілеген форматтарға сәйкес электрондық тәсілдермен жүзеге асырылады.

БТЖ – ұсақ төлемдерге арналған көпжақты клирингтік жүйе. БТЖ-нің ерекшелігі сол, төлемдер жеке өңделмейді. Төлем тапсырмалары бір операциялық күн ішінде ҚБЕО-ға жіберіледі. Операциялық күннің аяғында келіп түскен және жіберілген төлемдерге сәйкес көпжақты өзара есеп айырысу қорытындылары бойынша таза позицияларды есептеу жүргізіледі. Таза позицияларды есептеу БААЖ арқылы жүзеге асырылады. Қазіргі уақытта ҚБЕО-ның жанындағы клиринг палатасы қатысушылардың өтімділікті басқаруына және төлемдердің үстеме ағындарын барынша пайдалануға мүмкіндік беретін американдық автоматтандырылған клиринг палатасының үлгісінде жұмыс істейді.

1999 жылғы тамызға дейін БТЖ-ға ҚҰБ жанындағы клиринг палаталарының және аз ғана сомаға банкаралық төлемдерді жүзеге асыратын ҚБЕО-ның жанындағы Алматы клиринг палатасының желісін қосты. Клиринг палаталарында тәуекелдерді басқарудың түрлі әдістері пайдаланылды, атап айтқанда, дебеттік және кредиттік шектеулер, кезектер жүйесі пайдаланылды. ҚҰБ-нің облыстық филиалдарындағы клиринг палаталарының жабылуына байланысты 1999 жылғы 1 тамыздан бастап жүйенің мұндай функциялары Алматы клиринг палатасына және жеке клиринг палаталарына (Солтүстік Қазақстан облысындағы «Тимей» ҚӨК ЖШС) берілді.

2002 жылдың аяғында ҚБЕО-ның клиринг палатасының пайдаланушылары 50, оның ішінде 27 екінші деңгейдегі банктер, 17 Қазынашылықтың облыстық басқармалары, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі, Кастодиан банк (ҚҰБ-нің МОД), Мемлекеттік зейнетақы төлеу жөніндегі орталық, «Қазпочта» ААҚ және басқа банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар бар. Сонымен бірге «Тимей» ҚӨК ЖШС-нің қатысушылары екінші деңгейдегі банктердің үш филиалы, бір облыстық қазынашылық басқарма және «Тимей» ҚӨК ЖШС-нің өзі болып табылады.

Қазақстанда чектермен операциялар клирингі бойынша қандай да бір жүйе жоқ. Банктер чектер бойынша есеп айырысуды өзара корреспонденттік шоттар арқылы жүзеге асырады.

3.2 Банкаралық ақша аудару жүйесі

Республика төлем жүйесінің даму кезеңдерінің бірі 2002 жылғы желтоқсанда ҚБЕО негізінде нақты уақыт режимінде (RTGS - нақты уақыт режимінде жалпы есеп айырысу жүйесі) жалпы есеп айырысуды жүзеге асыратын банкаралық ақша аудару жүйесінің (БААЖ) құрылуы болды.

БААЖ-дың мақсаты БААЖ-ды пайдаланушылардың Ұлттық Банктегі шоттарындағы ақшаны пайдалана отырып, сол сома шегінде бір операциялық күн ішінде есеп айырысу кепілдігімен ұлттық валютадағы тұрақты және шартсыз төлемдерді орындау болып табылады.

1996 жылдың аяғынан бастап жүйе ІТЖ ретінде (ірі төлемдер жүйесі) жұмыс істей бастады. ІТЖ-де ақша аударымдарын жүзеге асыру үшін жүйе қатысушыларының корреспонденттік шоттары пайдаланылды. 2000 жылғы желтоқсаннан бастап жүйе БААЖ (банкаралық ақша аударымдар жүйесі) болып қайта құрылды. Қазіргі уақытта Ұлттық Банк пайдаланушының төлем тапсырмасы негізінде оның корреспонденттік шотынан ондағы қалдық сома шегінде жүйесінің арнайы шотына ақша аударуды жүзеге асырады. Есеп айырысу әрбір пайдаланушы шотының жүйесіндегі өтімділік пайдаланыла отырып бір күн ішінде түпкілікті жүргізіледі. ҚРҰБ операциялық күннің аяғында пайдаланушының жүйе шотынан пайдаланушының корреспонденттік шотына позиция сальдосы сомасында ақша аударылады. Осы тұрғыдан алғанда БААЖ-ды алдын ала төлем жасайтын жүйе ретінде сипаттауға болады. Корреспонденттік шоттан айырмашылығы - БААЖ шотындағы қаражатты ҚРҰБ оқшаулай алмайды.

3.2.1 Жұмыс істеу ережесі

Жүйені ұйымдастырудың және жұмыс істеуінің құқықтық негізін пайдаланушылар мен Ұлттық Банк, Ұлттық Банк пен Орталық, пайдаланушылар мен Орталық арасында жасалатын шарттар, сондай-ақ «Банкаралық ақша аударымдар жүйесіндегі ақша аударымдар ережесі» қамтамасыз етеді.

3.2.2 Жүйенің қатысушылары

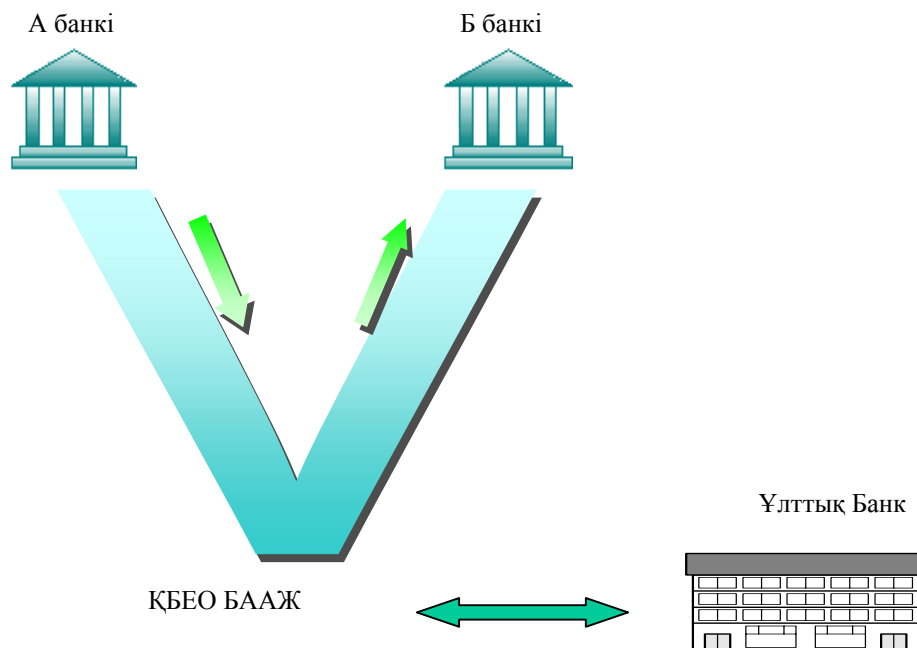
2002 жылдың аяғында жүйеге 72 пайдаланушы енгізілген және жұмыс істейді. Жүйенің пайдаланушылары: Ұлттық Банк, Қаржы министрлігінің Қазынашылығы және оның филиалдары, Қазақстан қор биржасы, «Қазпочта» ААҚ, Бағалы қағаздар депозитарийі, бағалы қағаздар рыногына қатысушылар, МЗТО (Мемлекеттік зейнетақы төлеу жөніндегі орталық), екінші деңгейдегі банктер, облыстық клиринг палаталары.

Мамандандырылған терминалдарды пайдалана отырып, қатысушылар төлем тапсырмаларын тікелей жүйеге жібереді. Төлем тапсырмалары БААЖ-ға электрондық түрде жіберілуге тиіс. SWIFT пайдаланыла отырып ҚБЕО белгілеген MT100 және MT102 сияқты форматтарда жіберіледі. ҚБЕО төлем жүйелерін пайдаланушыларға байланыс арналарының барлық түрлерін: коммутацияланатын, бөлек, Интернет, X.25, DialNet желілерін ұсынады және арналарды пайдаланушылардың өздері таңдайды.

Мұнда ҚРҰБ, ҚБЕО және басқа жүйені пайдаланушылар арасында жауапкершілікті бөлуге тура келеді. Мұндайда ҚРҰБ операциялық күннің соңында БААЖ-дағы пайдаланушылардың нетто есеп айырысуының ҚРҰБ бухгалтерлік кітабында көрсетілуіне жауап береді. ҚБЕО жүйені пайдаланушылардан қабылданған төлемдердің өңделуіне және бір пайдаланушыдан екіншісіне ақша аударуға жауап береді. Пайдаланушылар электрондық төлем құжаттарының дұрыс толтырылуына және шынайлығына жауап береді.

1-сурет

БААЖ құрылымы

3.2.3 Трансакциялардың түрлері

БААЖ арқылы кредиттік және дебеттік аударымдар жүзеге асырылады. Дебеттік аударымдар пайдаланушы-төлемшінің алдын ала келісімімен ғана және жазбаша келісім негізінде жүзеге асырылады. Бұл келісімнің көшірмесі пайдаланушының ҚБЕО-мен жасаған шартына қоса берілуге тиіс.

Бас банк пен оның филиалы арасындағы аударымдарға қатысты, сондай-ақ Қазақстан Республикасының қолданылып жүрген заңдарында көзделген негіздерде дебеттік аударымдар төлемшінің келісімінсіз орындалады. БААЖ-да төлем сомасына қандай да бір лимиттер болмайды. БААЖ негізінен банкаралық ақша рыногына, шетел валютасымен және бағалы қағаздармен операцияларға байланысты ірі төлемдерді жүзеге асыру үшін пайдаланылады. БААЖ бағалы қағаздармен операциялар бойынша DVP принципін жүзеге асыруға арналған Бағалы Қағаздардың Орталық Депозитарийінің есеп айырысу агенті ретінде жұмыс істейді (4.3-тарауды қараңыз).

3.2.4 Жүйенің жұмыс істеуі

Операциялық күн басталар алдында кестеде белгіленген мерзімде жүйедегі тәуекелдерді басқару үшін Ұлттық Банк пайдаланушының төлем тапсырмасы негізінде оның Ұлттық Банкте ашылған корреспонденттік шотынан ондағы қалдық сома шегінде Ұлттық Банктің арнайы шотына (жүйе шотына) ақша аударуды жүзеге асырады. Жүйенің шоты жүйедегі ақша аударымдарын орындау кезеңінде пайдаланушылардың ақшасын есепке алу үшін, сондай-ақ пайдаланушылардың корреспонденттік шоттарына жүйенің операциялық күнінде олардың арасындағы позициялар сальдосының сомасында ақша аудару үшін қызмет етеді. Ұлттық Банктің операциялық күні жабылғаннан кейін бұл шотта ақша қалдығы болмауға тиіс.

Банктердің орындалған төлем тапсырмалары негізінде Ұлттық Банктің бөлімшесі ҚБЕО-ға пайдаланушылардың өздері корреспонденттік шоттарынан Ұлттық Банктегі жүйенің шотына аударған ақша сомалары туралы ақпарат бар электрондық ведомості және олардың банктік бірегейлендіру кодтарын жібереді.

Операциялық күн ашылардың алдында пайдаланушының позициясы бойынша ақша сомасы төлем тапсырмасында көрсетілген сомаға тең болуға тиіс. Ұлттық Банк тәуекелдерді басқару

мақсатында ҚБЕО-ға кезекке тіркеуге болатын төлем тапсырмаларының ең көп рұқсат етілген сомасы туралы электрондық ведомості жібереді.

Жүйедегі ақша аудару пайдаланушының жүйе шотына аударған және оның басқа пайдаланушылардан қабылдаған ақша сомасы шегінде жүзеге асырылады. ҚБЕО операциялық күн ішінде ҚБЕО жүйесі позициясындағы қалдық сомасының пайдаланушылар жүйесі позициясындағы дебеттік және кредиттік қалдықтар сомасымен тең болуын тұрақты түрде бақылап отыруды жүзеге асырады.

Егер пайдаланушы жүйесінің шотындағы ақша төлемді жүзеге асыруға жетіліксіз болса, төлем тапсырмасы кезекке қойылады да, қаражат жеткілікті болғанға дейін уақытша өңделмейді. Кезектегі төлем тапсырмасы басымдылық кодтарына сәйкес өңделеді. БААЖ-да 100 басымдылық коды пайдаланылады; ең жоғарысы - «0» және ең төменгі басымдылық коды - «99». Сонымен бірге жүйені пайдаланушы басымдылық кодын өзі белгілейді.

Басымдылық кодтары шегінде кезектегі төлем тапсырмаларын орындау FIFO принципі бойынша жүргізіледі («алғашқы болып келді, алғашқы болып кетті»). Пайдаланушылар заңдарда белгіленген кезектілікті қоспағанда, төлем тапсырмаларын орындау кезектілігін белгілеуге құқылы. Пайдаланушы-төлемші кезектегі төлем тапсырмаларын кез келген сәтте қайтарып алуы мүмкін. Пайдаланушылар операциялық күні ішінде пайдаланушы позициясының жай-күйі туралы:

- ✓ төлем тапсырмаларының орындалуы туралы;
- ✓ пайдаланушының жүйедегі ақша қалдығы туралы;
- ✓ кезекке тіркелген төлем тапсырмалары жөнінде көшірме алады.

Пайдаланушы-ақша алушы төлем тапсырмасын алып, тексергеннен кейін және өзінің корреспонденттік шоттарына ақшаны қабылдағаннан кейін жүйенің операциялық күні ішінде, бірақ келесі операциялық күннен кешіктірмей өз клиенттерінің шоттарына ақша қабылдауды орындайды.

БААЖ-да «gridlock» жағдайына (өтімділіктің жетіспеуі себепті бірнеше пайдаланушының кезегін ашу) рұқсат ету пайдаланылады. ҚБЕО бір күн ішінде, сондай-ақ операциялық күннің аяғында жүйедегі пайдаланушылардың ақша қалдығын ескере отырып, кезектегі төлем тапсырмаларының өзара есептесуін орындайды. Мұндай функция өтімділіктің жеткілікті болуына байланысты өте сирек іске асырылады.

ҚБЕО операциялық күннің соңында Төлем жүйесі басқармасына (ТЖБ) барлық пайдаланушылар позицияларының сальдосы туралы электрондық ведомості береді. ТЖБ электрондық ведомості алғаннан кейін, олардағы сомалардың тең шығуын тексереді, деректерді салыстырып тексергеннен кейін позициялар сальдосы сомасындағы ақшаны пайдаланушының жүйе шотынан пайдаланушының корреспонденттік шотына аударады. Электрондық ведомостегі позициялар сальдосының және жүйе шоты сальдосының сомалары сәйкес келмеген жағдайда ҚБЕО мен ТЖБ сәйкес келмеушілікті жою жөнінде бірлескен шаралар қабылдайды. Операциялық күн аяқталғаннан кейін пайдаланушы ҚБЕО-дан орындалған төлем тапсырмаларының нәтижелері жөнінде көшірме алады.

3.2.5 Жұмыс сағаттары

Операциялық күн жұмыс күндері сағат 8-00-ден басталады, сағат 20-00-де аяқталады. Ерекше жағдайларда Ұлттық Банк операциялық күнді сағат 22-00-ге дейін ұзартуға құқылы.

3.2.6 Есептеу рәсімдері

Ақша аударымы ҚБЕО төлем тапсырмасын акцептегеннен кейін ғана жүзеге асырылады. Пайдаланушылардың және ҚБЕО-ның құқықтары мен міндеттері сондай-ақ ҚБЕО төлем құжатын акцептеген кезден пайда болады. Электрондық төлем құжатын ҚБЕО акцептегеннен кейін, ол төлемді жүзеге асыруға қатысушы тараптардың бастамасы бойынша қайтарып алынбайды және өзгертілмейді.

ҚБЕО-ның төлем тапсырмасын акцептеу шарттары мыналар болып табылады:

1. түпнұсқаландырудан өту;
2. ақша аударымының бастамашысында пайдаланушының және пайдаланушы-алушы мәртебесінің болуы;
3. төлем құжатында көрсетілген соманы пайдаланушының позициясынан есептен шығарудың мүмкіндігі.

Барлық үш шарт қанағаттандырылған жағдайда, БААЖ төлем тапсырмасын өңдейді және ақша аударымын жүзеге асырады. Бұдан кейін БААЖ төлемшіге шоттың дебеттелгені туралы (MT900) және алушыға шоттың кредиттелгені туралы (MT910) хабарлайды.

1 немесе 2-тармақшалардың шарттары орындалмаған жағдайда төлем тапсырмасын жіберушіге себебін көрсете отырып, оның төлем тапсырмасының өндеуден бас тартылғаны туралы электрондық хабарлама жіберіледі.

3-тармақшаның шарттары орындалмаған жағдайда, алайда 1 және 2-тармақшалардың шарттары сақталатын болса, төлем тапсырмасы пайдаланушы-төлемшіге жіберіледі.

Сонымен бірге, дебеттік аударым бойынша төлем тапсырмасын акцептеу шарттарының бірі пайдаланушы-төлемшінің алдын ала келісім жасауы болып табылады.

БААЖ-ға қатысушылардың шоттары бойынша бухгалтерлік жазбалар жасалғаннан кейін төлем түпкілікті және тұрақты болып саналады.

3.2.7 Кредиттік тәуекелді және өтімділік тәуекелін басқару

Ұлттық Банк тәуекелдерді басқару мақсатында ҚБЕО-ның ақпараты негізінде пайдаланушылар позициясының мониторингін жүзеге асырады. ҚБЕО бұл ақпаратты жүйенің операциялық күні ішінде электрондық тәсілмен ұсынады. Осы ақпаратта жүйедегі пайдаланушылар позицияларының, олардың позициялары бойынша дебеттік және кредиттік айналымдардың, позициялар сальдосының және кезекке тіркелген төлем тапсырмаларының жалпы сомасының ағымдағы жай-күйі туралы деректер болады.

Пайдаланушылардың БААЖ-дағы өтімділікті басқаруының үш тәсілі пайдаланылады.

Біріншіден, пайдаланушылар ҚРҰБ-дегі корреспонденттік шоттан БААЖ шотына қаражат аудару алады. Алайда, бұл тәсіл сирек пайдаланылады, өйткені көптеген пайдаланушылар өз қаражатының басым бөлігін БААЖ-дың операциялық күнінің бас кезінде аударды.

Екіншіден, пайдаланушылар қаражатты банкаралық ақша рыногынан алуы мүмкін.

Үшіншіден, пайдаланушылар қамтамасыз етіліп берілетін сияқты қамтамасыз етілмейтін ҚРҰБ кредиттерін пайдалана алады. ҚҰБ-нің төлем жүйесі басқармасы банктерге «овердрафт» және

«овернайт» кредиті бойынша лимиттер ҚРҰБ-нің белгілеген шегінде күн ішіндегі «овердрафт» кредиттерін береді. Егер банктер төмендегідей талаптарға сай келсе, олар овердрафт және овернайт кредиттерін алуға құқылы:

- ✓ Банк БААЖ пайдаланушысы болуға тиіс;
- ✓ Банк ҚРҰБ белгілеген пруденциалдық нормативтерді және басқа міндетті талаптар мен лимиттерді сақтауға тиіс;
- ✓ Банктің өз төлемдері бойынша және өз клиенттерінің төлемдері бойынша орындалмаған міндеттемелері болмауға тиіс;
- ✓ Банк ҚРҰБ-мен «овернайт» замын беру туралы Бас келісім және күндізгі «овердрафт» замын беру туралы Келісім жасауға тиіс.

Овердрафттың негізгі шарттары мыналар: кредит банкке белгіленген лимиттер шегінде беріледі; өтелу мерзімі операциялық күн ішінде, алайда сағ. 18:00-ден кешіктірмеу керек. Егер 18:00-ге дейін овердрафттың орны жабылмай қалса, овердрафттың құны тиісті шарттармен овернайт кредитіне айналдырылады. Көрсетілген овернайт кредиті келесі күні 15:00-де өтелуге тиіс (Т+1). Егер ҚРҰБ алдындағы міндеттемелер өтелмей қалып қойса, ҚРҰБ банктің ҚРҰБ-дегі шотын оқшаулауға және овернайт кредиті мен проценттер бойынша қажетті соманы ұстап қалуға құқылы.

Операциялық күнді жапқан кезде кезекте тұрған төлем тапсырмалары БААЖ-дағы пайдаланушының шотында өтімділіктің жетіспеуі себепті жойылады, мұндайда пайдаланушыға хабарлама жіберіледі.

3.2.8 Баға саясаты

БААЖ-дағы қызмет көрсету бағасы трансакциялар өткізу уақытына байланысты және төлемдерді өткізудің тиімді процесіне арналған механизмді ынталандыру ретінде пайдаланылады.

Төлемнің түсу уақыты	Құны теңгемен
С 08.00 до 13.00	57
С 13.00 до 20.00	114
С 20.00	740

3.2.9 Статистика

2002 жылы БААЖ-дағы төлемдердің орташа айлық саны 268 060 болды. БААЖ-дағы төлемдердің орташа күндік саны мен сомасы тиісінше 12 765 және 58,7 млрд. теңге болды. Бес ірі қатысушы үлесінің саны және сомасы тиісінше 38% және 53% болды.

3.3 Бөлшек төлемдер жүйесі (БТЖ)

Бөлшек төлемдер жүйесі (БТЖ) клирингтік есеп айырысу жүйесі болып табылады. Қазақстанда клиринг палатасының функцияларын ҚРҰБ берген лицензияның негізінде Қазақстан Банкаралық Есеп айырысу орталығы орындайды. 1995 жылдан бастап ҚБЕО клиринг палатасы ретінде жергілікті облыстық клирингті жүзеге асырды, онда оның пайдаланушылары клирингтің басқа қатысушыларына дебеттік және кредиттік шектеулерді күнделікті ұсынып отырды. Ондағы тәуекелдердің құрылу принциптері мен басқару жүйесі екінші деңгейдегі банктердің аздаған санымен ғана қатысушылардың шеңберін шектеді. Алайда банк жүйесіндегі қажеттіліктің өсе

түсуі Қазақстанның барлық аймақтары мен қаржы мекемелері үшін ашық клиринг құру қажеттігіне алып келді.

1999 жылы ҚРҰБ екінші деңгейдегі банктер филиалдарының корреспонденттік шоттарын ҚРҰБ-нің орталық аппаратына аударуды жүзеге асырды, сонымен бірге аймақтық клиринг палаталары жабылды, олардың функциялары ҚБЕО-ға берілді. Жаңа клирингтік жүйе Қазақстанның барлық банктері мен банктік емес ұйымдарын, оған қоса Қазынашылықты, зейнетақы қорларын және басқаларды қосуға мүмкіндік берді. Жаңа клирингтің жағымды жақтары: алдағы күнмен валюталау арқылы жұмыс істеу мүмкіндігі (төлемдерді алдағы үш күнге есептеу күнімен қалыптастыруға болады), түпкілікті есеп айырысу уақытына дейін төлемдерді қайтарып алу, MT102 хабарламалар форматын өңдеу болып табылады.

БТЖ-де ұсақ жедел емес төлемдер жүзеге асырылады. БТЖ-де 3 млн. теңге мөлшеріндегі бір төлемнің ең көп сомасына лимит белгіленген. Осы лимиттен асып кеткен жағдайда төлемді орындаудан бас тартылады. Бұл БТЖ-нің БААЖ тарифтерінен төмен төлем тарифтерінің ұсақ төлемдерін жүзеге асыратынына байланысты (бір төлем тапсырмасы үшін 9-22 теңге).

2002 жылы БТЖ-дегі төлемдердің орташа күндік саны мен сомасы 2,7 млрд. теңге сомасына 33 534 төлем болды.

3.3.1 Жүйенің қатысушылары

Республикалық банкаралық клиринг жүйесін пайдаланушылар ҚБЕО-мен клиринг жөнінде қызмет көрсету туралы шарт жасасқан банктер және басқа қаржы мекемелері болуы мүмкін.

2002 жылдың аяғында БТЖ-ны пайдаланушылар саны 51, оларды 27 екінші деңгейдегі банктер, 17 Қазынашылықтың облыстық басқармалары, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі, Кастодиан банк (ҚҰБ-нің МОД), Мемлекеттік зейнетақы төлеу жөніндегі орталық, «Қазпочта» ААҚ, басқа да банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар және «Тимей» ҚӨК ЖШС құрайды.

«Тимей» ҚӨК ЖШС еліміздің солтүстігіндегі жеке аймақтық клиринг палатасы. «Тимей» ҚӨК ЖШС БТЖ арқылы екінші деңгейдегі банктердің үш филиалының және бір облыстық қазынашылық басқармасының таза позицияларын есептеуді жүзеге асырды. 2003 жылғы шілдеден бастап клиринг қызметін жүзеге асырмайтын болды.

Қазіргі уақытта ҚБЕО-ның ең алдыңғы қатарлы коммуникациялық құрал-жабдықтары бар, төлем жүйелерін пайдаланушыларға байланыс арналарының барлық түрлерін: коммутацияланған, бөлек, Интернет, X.25, DialNet желілерін ұсынады және арналарды пайдаланушылардың өздері таңдайды. БТЖ-де MT100 және MT102 электрондық хабарламалар форматтары (SWIFT сияқты форматтар) ғана пайдаланылады. БТЖ пайдаланушылары БААЖ-ға арналған бірыңғай терминалды пайдаланады.

3.3.2 Жүйенің жұмыс істеуі

Алматы клиринг палатасы (бұдан әрі – ҚБЕО) БТЖ қызметін 1996 жылдан бері жүзеге асырып келеді, бұдан кейін ҚБЕО 1999 жылы жаңа клиринг жүйесін іске қосты. Жаңа жүйеде қатысушылар валюталау күнімен жұмыс істеуге, түпкілікті есеп айырысу уақытына дейін төлемдерді қайтарып алу мүмкіндігіне ие болды.

БТЖ-нің жұмыс істеу принципі неттингке негізделген және бір операциялық күнде бір клирингтік циклі бар. Жүйе төлем тапсырмаларын S-1 күнгі 16:00-ден бастап S күнгі (есеп айырысу күні) 15:00-ге дейін төлем тапсырмаларын қабылдайды. Төлем тарсырмалары қабылдау аяқталғаннан кейін бір күн ішіндегі келіп түскен және жіберілген төлемдер негізінде

қатысушылардың таза позицияларын жан-жақты есептеу жүзеге асырылады. Бұдан кейін таза позициялар кейіннен түпкілікті есеп айырысу үшін 15:00 және 16:00 аралығында жүзеге асырылатын БААЖ-ға жіберіледі.

3.3.3 Есеп айырысу рәсімдері

Клиринг жүйесі ретінде БТЖ операциялық күн соңындағы таза позициялардың орнын жабу үшін ғана қажет қаражатты талап етеді. БТЖ қатысушыларының таза позицияларын есептеуді ҚБЕО 15:00-ден кейін жүзеге асырады. Бұдан кейін таза позициялар БААЖ арқылы жіберіледі және есептеледі.

Клиринг нәтижелері бойынша ақша аударымы аяқталғаннан кейін клиринг ұйымы мен ҚБЕО қатысушыға осы қатысушының таза позициясына сәйкес ақша аударымының аяқталғаны туралы хабарлама береді. Сонымен бірге, ҚБЕО қатысушыларға осы қатысушының пайдасына түскен төлем құжаттарын, клиринг нәтижелері бойынша қатысушының таза позициясы туралы ақпарат және себептерін көрсете отырып, қандай да бір себеппен өңделмеген төлем құжаттары туралы ақпарат береді.

3.3.4 Тәуекелдерді басқару

БТЖ-де әрбір қатысушыға арналған кредиттік және дебеттік шектеулер пайдаланылмайды. Тәуекелдерді басқару кезекті «жеделдету» әдісімен жүзеге асырылады. Барлық төлем құжаттары түпкілікті есеп айырысқанға дейін кезекте тұрады. Төлемдер банктер белгілеген кодтар басымдылығы, БААЖ-бен бірдей болуы ескеріле отырып, бір күн ішінде жүйеге жіберіледі, олар сондай-ақ FIFO принципі бойынша («алғашқы болып келді, алғашқы болып кетті») өңделеді. Пайдаланушының 15:00-ге дейін төлем тапсырмасын қайтарып алуға мүмкіндігі бар.

Әрбір пайдаланушының таза позициясы айқындалғаннан кейін, есеп айырысу рәсімдеріне дайындық басталады. Таза позициялар пайдаланушылардың БАЖ-дағы қаражатының жеткіліктілігін тексеру үшін БААЖ-ға жіберіледі. Егер қаражат жеткілікті болса, дебеттік таза позицияның сомасы оқшауланады. Егер қаражат жеткіліксіз болса, БААЖ-дағы қажетті сома оқшауланады және жетіспейтін өтімділік сомасына кезекті «жеделдету» рәсімдері қолданылады. Жетпейтін соманы құрайтын төлем тапсырмасы басымдылық кодтарына және FIFO принциптеріне сәйкес кезектен алынып, тапсырма жіберушіге хабарлама беріледі. Осыдан кейін пайдаланушылардың таза позициялары қайта есептеліп, таза позициялар түпкілікті есеп айырысу үшін БААЖ-ға жіберіледі.

Пайдаланушылар операциялық күн ішінде екі рет (немесе талап бойынша одан да көп) автоматты түрде ақпараттық көшірме алады. Ақпаратқа жіберілген және алынған төлем тапсырмалары, сондай-ақ БТЖ-дегі таза позиция кіреді. Мұндай қызмет көрсету түпкілікті есеп айырысуға дейін өтімділікті басқаруға жәрдемдеседі. Басқаша айтқанда, пайдаланушылар ақша рыногындағы есеп айырысу уақытына дейін немесе ҚРҰБ-нің кредиті арқылы өтімділіктің қажетті көлемін алады (3.2.7-тарауды қараңыз).

4. Бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйесі

Қазақстандағы қор рыногының басталуы және дамуы жекешелендірудің басталуымен байланысты болды. Акционерлік қоғамдар құру мемлекеттік кәсіпорындарды жеке инвесторларға сату, жаппай жекешелендірудің басталуы, инвестициялық-жекешелендіру қорлары - осының бәрі Қазақстан Республикасының қор рыногының бастау көзі болды. Жекешелендірумен, мемлекеттік борыштық міндеттемелер шығарумен бір уақытта ҚР-ның бағалы қағаздар рыногының инфрақұрылымы дамыды. Бағалы қағаздар рыногының жұмыс

істеуін реттеу мақсатында «Бағалы қағаздар рыногы туралы» Заң жаңартылып, 2003 жылы шілдеде қолданысқа енгізілді.

4.1 Сауда-саттық

Қазақстанда бір қор биржасы «Қазақстан қор биржасы» ЖАҚ (ҚҚБ) жұмыс істейді. Бастапқыда ол Қазақстан банкаралық валюта биржасы ретінде 1993 жылы қарашада құрылған болатын, қызметі қор рыногы шығынының орнын жабуға дейін кеңейтілгеннен кейін 1995 жылы маусымда атауы Қазақстан банкаралық валюта-қор биржасы болып өзгерді. 1996 жылы сәуірде биржа Қазақстан қор биржасы (ҚҚБ) болып қайта аталды. Валюта рыногы 1997 жылы қыркүйекте ҚҚБ құрамынан Алматы қаржы құралдарының биржасына (AFINEX) бөлінді және 1999 жылғы сәуірде ҚҚБ-ға қайта қосылды. 1997 жылдан бастап KASE-де Қазақстанның кез келген жерінен сауда-саттыққа қатысуға мүмкіндік беретін алыстан қатысу режимін құру және іске қосу жөніндегі жұмыстар басталды. Бағалы қағаздардың барлық түрлері биржадан тыс сияқты, ҚҚБ-дағы сауда-саттыққа да қатыса алады.

2002 жылдың аяғында Қазақстанда 181,2 млрд. теңге сомасына мемлекеттік бағалы қағаздар, 1 175,2 млрд. теңге сомасына акциялар және 91,9 млрд. теңге сомасына корпоративтік бағалы қағаздар айналыста болды.

«Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Заңға сәйкес бағалы қағаздар рыногын қадағалау органы ҚРҰБ болып табылады (2004 жылғы 1 қаңтардан бастап қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау жөніндегі уәкілетті орган).

4.2 Клиринг

Қазақстанда бағалы қағаздармен сауда-саттық жөніндегі орталық қарсы әріптес жоқ Барлық есеп айырысулар жалпы режимде жүзеге асырылады.

4.3 Есеп айырысу рәсімі

Бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу мынадай түрде жүргізіледі:

1. Мемлекеттік бағалы қағаздар БҚОД T+0 шартымен.
2. Мемлекеттік бағалы қағаздар БҚОД арқылы T+3 шартымен.
3. Шетел валютасымен операциялар TOD, TOM және SPOT шартымен:
 - ✓ теңгемен – ҚРҰБ-дағы ҚҚБ-ның корреспонденттік шоты арқылы;
 - ✓ шетел валюталарымен – шетелдік корреспондент-банктерде.

«Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» ЖАҚ (БҚОД) 1997 жылғы шілдеде мамандандырылған ұйым ретінде құрылған болатын. БҚОД-ның ролі бағалы қағаздар иелерін есепке алу олардың құқықтарын растау, бағалы қағаздарды материалсыздандыру болып табылады. Сондай-ақ бағалы қағаздарды сақтауды және есепке алуды, жасалатын мәмілелерге техникалық қызмет көрсетуді, сондай-ақ клиринг қызметін жүзеге асырады.

БҚОД акционерлерінің құрамына кіретіндер: ҚРҰБ (50%), ҚҚБ (26,66%), 15 екінші деңгейдегі банктер (16,66%) және 6 брокер компаниясы (6,66%). 2002 жылдың аяғында БҚОД қатысушыларының саны 42 болды, оның ішінде: 19 екінші деңгейдегі банктер, 20 брокерлік компания, «Қазпочта» ААҚ, Қырғыз Республикасының Орталық депозитарийі және ҚРҰБ бар.

БҚОД-ға депонирленетін бағалы қағаздардың барлық түрлері материалсыздандырылған. Алайда, корпоративтік бағалы қағаздар үшін БҚОД-ның қызметін пайдалану міндетті емес. Клиенттердің бағалы қағаздары қатысушылардың өздерінің бағалы қағаздарынан бөлінген және олар бойынша есеп жеке суб-шоттарда жүргізіледі. Бағалы қағаздармен операциялар бойынша түпкілікті есеп айырысу БААЖ арқылы есеп айырысатын күні жүзеге асырылады. Әрбір қатысушының БААЖ-да осы мақсаттарға арналған шоты болуға тиіс.

Бағалы қағаздармен операциялар DVP принципі - «төлемге қарай жеткізілім» бойынша жүзеге асырылады. Жалпы негізде жүзеге асырылатын бағалы қағаздар, қаражат, сияқты аударым кезінде де DVP 1-моделі пайдаланылады

ҚҚБ-дағы сауда-саттық салыстырмалы операциялар ретінде БҚОД-ға жіберіледі. Биржадан тыс сауда-саттық үшін қатысушылар БҚОД-ға тікелей электрондық хабарлар жібере алады және БҚОД сатып алушы мен сатушының сауда «мэтчингін» жүргізетін болады. салыстырылған операцияларды немесе мэтчингті алғаннан кейін БҚОД сатушының шотындағы бағалы қағаздардың бар-жоғын тексереді және оларды оқшаулайды. Бағалы қағаздар болмаған жағдайда операция жүргізілмейді. БҚОД бағалы қағаздарды оқшаулағаннан кейін сатушының БААЖ-дағы шотын дебеттеуге және өзінің шотын (БҚОД шотын) кредиттеуге тапсырма жібереді. БҚОД сатып алушының бағалы қағаздары аударылғаннан кейін БҚОД-ның шотын дебеттейді және сатушының БААЖ-дағы шотын кредиттейді. Сатып алушының шотында қаражат жетіспеген жағдайда БҚОД операцияны жүргізбейді. Барлық рәсімдер аяқталғаннан кейін БҚОД сатып алушы мен сатушыға операцияның аяқталғаны туралы растама жібереді.

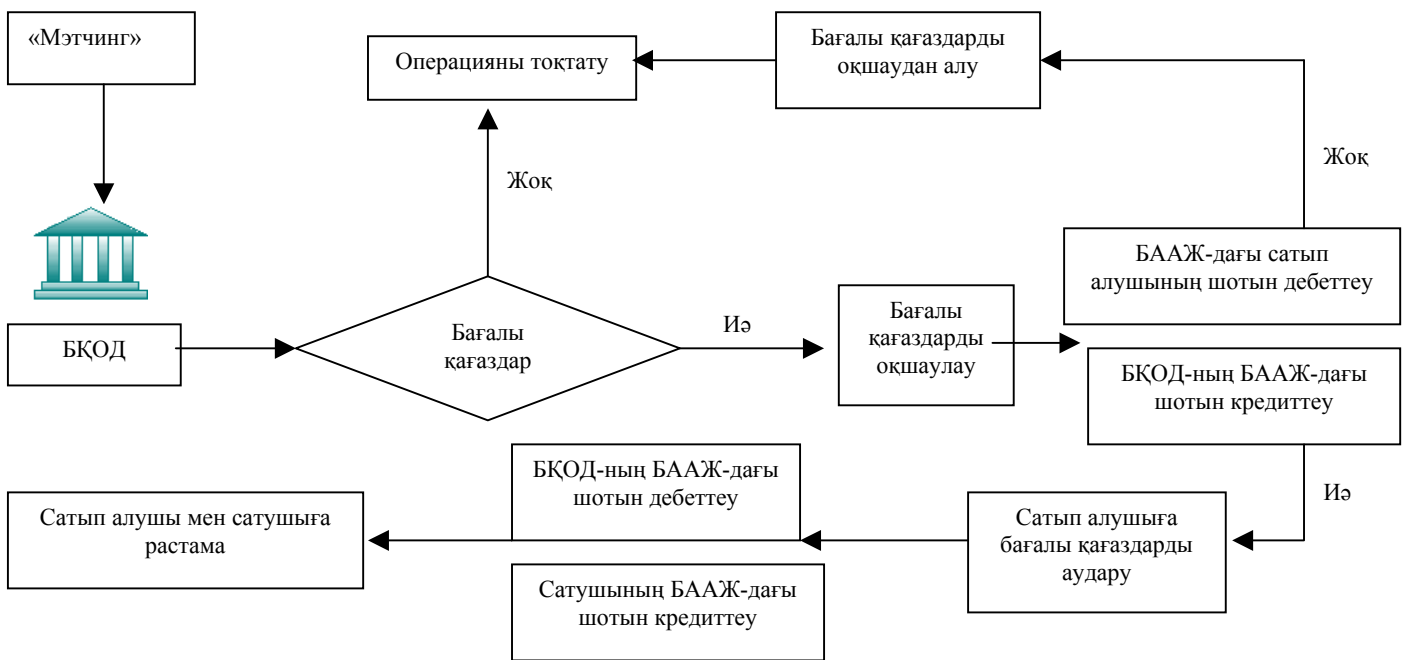
Бастапқы және қайталама рыноктың қалыпты жұмыс істеуі үшін БҚОД-ның депоненттермен, ҚБЕО-мен, қор биржаларымен, Ұлттық Банкпен және басқа қатысушылармен өзара іс-әрекеті электрондық хабарлармен алмасу арқылы жүзеге асырылады. Бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйесі сағат 9.30-дан 20.00-ге дейін операцияларды жүзеге асырады, алайда ақшалай есеп айырысуды жүзеге асыру БААЖ-дың операциялық күні жабылғанға дейін кемінде 40 минут бұрын тоқтатылады.

4.4 Орталық банктің бағалы қағаздар инфрақұрылымын пайдалануы

ҚРҰБ БҚОД-ның қатысушысы болып табылады және осы арна арқылы кейбір қызметтің түрлерін жүзеге асырады. Біріншіден, ҚРҰБ БҚОД-ны кепіл түріндегі бағалы қағаздарды алу үшін пайдаланады. Бұл кепілді ҚРҰБ қаржы институттарына көмектесу үшін пайдаланады. Екіншіден, ҚРҰБ ақша-кредит саясатын жүргізу үшін ашық рынокта операциялар жүргізеді. Бағалы қағаздармен осындай операциялар бойынша есеп айырысу БҚОД арқылы жүргізіледі. Үшіншіден, БҚОД ҚРҰБ шығарған және монетарлық операциялар үшін пайдаланылатын қысқа мерзімді ноттар үшін төлем агенті ретінде жұмыс істейді. БҚОД төлем агенті ретінде алғашқы шығарылымды ұйымдастырады, сыйақы төлеуді және ұстаушыларға төлеуді жүзеге асырады.

2-сурет

БҚОД және БААЖ арасындағы DVP механизмі

Статистикалық кестелер

1-кесте

Негізгі статистикалық деректер

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Халық (млн., жыл соңында)	15.4	15.2	15.0	14.9	14.9	14.8	14.9
ІЖӨ (млрд. теңге)	1,416	1,672	1,733	2,016	2,600	3,251	3,747
Жан басына шаққандағы ІЖӨ (тыс. теңге)	91.9	110.0	115.5	135.3	174.5	219.7	251.5
Айырбас бағамы (теңге/USD): жыл соңында	73.30	75.55	83.80	138.20	144.50	150.20	155.60
орташа алынған	67.30	75.44	78.30	119.52	142.13	146.74	153.28

2-кесте

Банктік емес мекемелер пайдаланған есеп айырысу қаражаттары

Жыл соңында, млрд. теңге

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Банкноттар мен монеталар	63.5	93.3	69.8	104.6	108.8	136.1	167.1
Аударылған депозиттер	46.5	47.8	34.6	57.5	86.6	88.1	120.2
Басқалары	с.к. ¹	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.
M1	110.0	141.1	104.4	162.1	195.4	224.2	287.3
Мәлімет үшін:							
M3	135.0	173.0	148.5	273.9	397.0	576.0	764.9
Шетел валютасымен аударылатын депозиттер	д.ж. ²	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Электрондық ақша көлемі	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.

3-кесте

Банктер пайдаланған есеп айырысу қаражаттары

Жыл соңында, млрд. теңге

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ҚРҰБ-гі банктердің жалпы резервтері	17.7	22.4	12.1	21.8	24.4	42.3	45.4
Олардың ішінде:							
Міндетті резервтер	0.04	0.02	0.02	0.09	0.05	0.01	0.3
Ерікті резервтер	17.7	22.4	12.1	21.7	24.4	42.3	45.1
Басқа банктердегі резервтер	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	0.18	0.21
Мәлімет үшін: ҚРҰБ банктерге кредиттері	8.7	8.2	2.1	4.6	2.8	1.8	3.8

¹ - Қазақстан жағдайларына сәйкес келмейді² - деректер жоқ

4-кесте

Банкноттар және монеталар

Жыл соңында, млрд. теңге

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Айналыстағы барлық банкноттар	96.5	72.96	110.1	115.2	143.0	174.0
<i>олардың ішінде:</i>						
5,000	0	0	9.2	32.3	38.2	53.3
2,000	9.2	9.2	17.8	20.6	32.4	43.5
1,000	25.6	21.3	32.0	22.5	22.4	31.1
500	19.3	14.2	22.4	20.97	29.9	27.7
200	19.4	12.98	15.95	13.4	16.7	14.3
100	11.9	8.4	8.5	4.1	2.9	3.5
50	6.2	3.8	2.4	0.6	0.1	0.1
20	2.4	1.5	0.7	0.2	0.1	0.1
10	1.4	0.9	0.5	0.2	0.09	0.09
5	0.7	0.4	0.3	0.1	0.09	0.09
3	0.4	0.3	0.2	0.1	0.07	0.07
1	0.08	0.07	0.07	0.07	0.07	0.07
Айналыстағы барлық монеталар	0.3	0.4	0.7	1.6	2.9	4.4
<i>олардың ішіндегі:</i>						
100	0	0	0	0	0	0.6
50	0	0.07	0.1	0.6	1.2	1.6
20	0.2	0.2	0.3	0.4	0.8	1.0
10	0.05	0.05	0.1	0.3	0.4	0.6
5	0.03	0.04	0.1	0.2	0.3	0.4
3	0.01	0.02	0.02	0.02	0.02	0.02
1	0.0	0.01	0.02	0.06	0.1	0.2
Айналыстағы барлық банкноттар және монеталар	96.8	73.4	110.9	116.9	146.0	178.4
Банктердегі банкноттар және монеталар	3.5	3.6	6.3	8.1	9.9	11.3
Банктерден тыс банкноттар және монеталар	93.3	69.8	104.6	108.8	136.1	167.1

5-кесте

Институционалдық құрылым

2002 жылдың соңындағы

Санаттар	Мекемелер саны	Филиалдар саны	Шоттар саны (мың)	Интернет-шоттар саны	Шоттардағы сома (млрд. теңге)
Ұлттық Банк	1	18	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Екінші деңгейдегі банктер	38	368	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Почта қызметі	1	3,572 ³	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Барлығы	40	3,958	д.жс.	д.жс.	д.жс.
<i>Оның ішінде: виртуалдық мекемелер</i>	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.
Шетелдік банктердің филиалдары	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.

³ - Почта бөлімшелерінің саны

6-кесте

Төлем карточкалары

Жыл соңына

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Қолма-қол ақша алу функциясы						
Қолма-қол ақша алу функциясы бар карточкалар (мың)	237.5	352.7	554.4	949.9	1,218.9	1,495.9
Желілер саны	1	2	2	4	4	4
Қолма-қол ақша беру функциясы бар банкоматтар саны	48	182	248	394	539	702
<i>Оның ішінде:</i>						
<i>Ашық түрде кіру</i>	48	182	248	394	539	702
<i>Кіруі шектелген</i>	0	0	0	0	0	0
Трансакциялар саны (млн.)	0.09	0.42	3.3	6.5	13.7	20.4
<i>Оның ішінде:</i>						
<i>Ашық түрде кіретін банкоматтарда</i>	0.09	0.42	3.3	6.5	13.7	20.4
<i>Кіруі шектелген банкоматтарда</i>	0	0	0	0	0	0
Трансакциялар сомасы (млрд. теңге)	1.03	6.3	23.2	58.1	138.0	241.4
<i>Оның ішінде:</i>						
<i>Ашық түрде кіретін банкоматтарда</i>	1.03	6.3	23.2	58.1	138.0	241.4
<i>Кіруі шектелген банкоматтарда</i>	0	0	0	0	0	0
Гіго-аударым функциясы бар банкоматтар саны	0	0	0	1	1	1
Трансакциялар саны (млн.)	0	0	0	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Трансакциялар сомасы (млрд. теңге)	0	0	0	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Дебеттік функция						
Дебеттік функциясы бар карточкалар (мың)	237.5	352.7	554.4	949.9	1,218.9	1,495.9
<i>Оның ішінде: бөлшек карточкалар</i>	0	0	0	0	0	0
Желілер саны	1	2	2	4	4	4
Терминалдар саны	873	1,295	4,172	3,935	4,369	5,285
Трансакциялар саны (млн.)	с.м. ⁴	с.м.	0.1	0.3	0.4	0.6
<i>Оның ішінде: бөлшек карточкалары бар трансакциялар</i>	0	0	0	0	0	0
Трансакциялар сомасы (млрд. теңге)	с.м.	с.м.	1.0	3.1	5.8	9.6
<i>Оның ішінде: бөлшек карточкалары бар трансакциялар</i>	0	0	0	0	0	0
Кредиттік функция						
Кредиттік функциясы бар карточкалар (мың)	0.39	2.1	4.6	9.7	36.6	119.7
<i>Оның ішінде: бөлшек карточкалар</i>	0	0	0	0	0	0
Желілер саны	1	2	2	4	4	4
Терминалдар саны	873	1,295	4,172	3,935	4,369	5,285
Трансакциялар саны (млн.)	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	0.01	0.05
<i>Оның ішінде: бөлшек карточкалары бар трансакциялар</i>	0	0	0	0	0	0
Трансакциялар саны (млрд. теңге)	с.м.	с.м.	с.м.	0.03	0.2	0.8
<i>Оның ішінде: бөлшек карточкалары бар трансакциялар</i>	0	0	0	0	0	0

⁴ - нөлге өте жақын сан

7-кесте

Төлем жүйелерімен жүргізілген төлемдер:
транзакциялар саны

Млн.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ААБЖ	3.2	5.0	6.2	6.5	3.7	3.2
Концентрация коэффициенті (%)	д.ж.	д.ж.	64	65	48	38
БТЖ	2.9	3.7	2.2	3.3	7.3	8.5
Концентрация коэффициенті (%)	д.ж.	д.ж.	д.ж.	57	54	58

8-кесте

Төлем жүйелерімен жүргізілген төлемдер:
транзакциялар сомасы

Млрд. теңге

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ААБЖ	2,356.0	2,900.4	4,061.7	6,767.6	9,708.6	14,786.2
Концентрация коэффициенті (%)	д.ж.	д.ж.	44	45	47	53
БТЖ	338.2	472.1	215.7	311.3	583.5	685.7
Концентрация коэффициенті (%)	д.ж.	д.ж.	д.ж.	51	44	45

9-кесте

Қолма-қол жасалмайтын төлемдердің түрлі құралдарын пайдалану:
транзакциялар саны

Млн.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Құралдар						
Чек	д.ж.	д.ж.	д.ж.	0.049	0.005	0.3
Дебеттік карточкалар	с.м.	с.м.	0.1	0.3	0.4	0.6
Кредиттік карточкалар	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	0.01	0.05
Төлем тапсырмалары	д.ж.	д.ж.	д.ж.	10.7	14.5	15.8
Банктік шотты тікелей дебеттеу	д.ж.	д.ж.	д.ж.	0.11	0.03	0.2
Инкассольдық өкімдер	д.ж.	д.ж.	д.ж.	0.29	0.23	0.3
Төлем талап-тапсырмасы	д.ж.	д.ж.	д.ж.	0.1	0.1	0.1
Барлығы	с.м.	с.м.	0.1	11.5	15.3	17.4

10-кесте

**Қолма-қол жасалмайтын төлемдердің түрлі құралдарын пайдалану:
транзакциялар сомасы**

Млрд. теңге

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Құралдар						
Чек	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	35.8	4.7	195.2
Дебеттік карточкалар	<i>с.м.</i>	<i>с.м.</i>	1.0	3.1	5.8	9.6
Кредиттік карточкалар	<i>с.м.</i>	<i>с.м.</i>	<i>с.м.</i>	0.03	0.2	0.8
Төлем тапсырмалары	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	7,466.4	11,244.4	14,536.6
Банктік шотты тікелей дебеттеу	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	46.04	15.9	35.0
Инкассолық өкімдер	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	171.5	161.2	450.3
Төлем талап-тапсырмасы	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	18.3	27.2	33.0
Барлығы	<i>с.м.</i>	<i>с.м.</i>	1.0	7,741.2	11,459.4	15,260.5

11а кесте

Сауда платформалары, клиринг палаталары және бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйелері жүзеге асырған трансакциялар: трансакциялар саны

Млн.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Сауда платформалары	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Клиринг палаталары	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйелері						
БААЖ	д.жс.	д.жс.	0.003	0.01	0.01	0.02

11б кесте

Сауда платформалары, клиринг палаталары және бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйелері жүзеге асырған трансакциялар: трансакциялар сомасы

Млрд. тенге

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Сауда платформалары	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Клиринг палаталары	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.	д.жс.
Бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйелері						
БААЖ	д.жс.	д.жс.	142.2	700.2	1,231.6	2,897.8

11с кесте

Сауда платформалары, клиринг палаталары және бағалы қағаздар бойынша есеп айырысу жүйелері қатысушыларының саны

Деректер жоқ.

11d кесте

Айналыстағы бағалы қағаздар

Жыл соңында

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Шығарылған бағалы қағаздар көлемі (млрд. теңге)	214.6	193.8	123.4	127.5	131.8	160.1
Шығарылған бағалы қағаздар саны	1,424	895	598	605	597	221
Тіркелген бағалы қағаздар көлемі (млрд. теңге)	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>
Тіркелген бағалы қағаздар саны	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>	<i>д.ж.</i>

11e кесте

Клиринг жүйелері неттингінің коэффициенті

Деректер жоқ.

12 кесте

Ішкі мекемелермен SWIFT жүйесіне қатысу

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Мүшелер	17	17	5	5	7	6
<i>Оның ішінде: нақты уақытта</i>	17	16	5	5	7	6
Қосалқы мүшелер ¹	1	2	5	5	7	7
<i>Оның ішінде: нақты уақытта</i>	1	2	5	5	6	7
Қатысушылар ²	1	1	11	12	11	16
<i>Оның ішінде: нақты уақытта</i>	1	1	11	12	11	16
Барлық пайдаланушылар	19	20	21	22	25	29
<i>Оның ішінде: нақты уақытта</i>	19	19	21	22	24	29
<i>Мәлімет үшін: SWIFT барлық пайдаланушылар</i>	6,176	6,557	6,797	7,125	7,199	7,465
<i>Оның ішінде:</i>						
<i>Мүшелер</i>	2,985	2,980	2,214	2,288	2,241	2,203
<i>Қосалқы мүшелер</i>	2,585	2,720	2,763	2,978	3,027	3,079
<i>Қатысушылар</i>	606	857	1,820	1,859	1,931	2,183

¹ Шетелдегі мүшелер қаржыландыратын ішкі пайдаланушылар. ² Қатысушылар SWIFT акционері болып табылмайды және оларда хабарлар ағыны шектелген.

Көзі: SWIFT.

13 кесте

Ішкі пайдаланушыларға/дан SWIFT хабарларының ағыны

(мың)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Барлық жіберілген хабарлар	148	180	207	316	441	524
<i>Оның ішінде:</i>						
<i>I санат¹</i>	79	91	103	173	264	315
<i>II санат²</i>	24	30	35	49	55	62
Барлық келіп түскен хабарлар	175	214	258	357	432	515
<i>Оның ішінде:</i>						
<i>I санат¹</i>	58	67	80	115	138	164
<i>II санат²</i>	10	8	6	6	8	9
Ішкі айналым ³	7	14	23	32	37	53
<i>Мәлімет үшін: SWIFT ауқымды айналымы</i>	812,118	937,040	1,058,836	1,273,913	1,533,906	1,817,444

¹ I санат: клиент аударымдары (қаражат). ² II санат: банктік аударымдар (қаражат). ³ Ішкі пайдаланушыларға жөнелтілген/алынған хабарлар.

Көзі: SWIFT.

Салыстырмалы кестелер

1-кесте
Айналыстағы банкноттар және монеталар
 Жыл соңында

	Барлығы (млн. USD) ¹					Жан басына шаққандағы көлем (USD) ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	1,235	833	757	753	906	81	56	51	51	61
Бельгия	11,953	12,694	12,055	11,045	6,257	1,174	1,244	1,179	1,078	609
Канада	20,704	20,698	25,518	23,539	23,697	688	682	834	762	759
Франция	44,584	48,303	44,907	41,500	25,822	745	804	745	685	424
Германия	137,688	144,327	131,706	117,149	59,928	1,678	1,759	1,604	1,425	728
Гонконг	10,404	10,479	12,807	11,770	13,035	1,603	1,601	1,938	1,766	1,938
Италия	61,080	69,410	66,124	64,632	50,806	1,062	1,205	1,147	1,120	877
Жапония	405,887	471,446	581,944	539,144	507,160	3,217	3,728	4,594	4,248	3,984
Нидерланд	19,205	19,974	17,400	15,753	8,055	1,231	1,272	1,101	989	502
Сингапур	6,389	6,110	6,792	6,520	6,412	1,684	1,558	1,719	1,623	1,552
Швеция	9,370	9,579	10,231	9,409	9,162	1,059	1,082	1,155	1,061	1,030
Швейцария	19,796	21,858	19,830	19,562	21,418	2,783	3,065	2,767	2,715	2,950
Ұлыбритания	40,116	42,339	45,612	45,057	47,102	680	715	767	754	786
АҚШ	428,100	463,300	521,500	535,200	584,900	1,597	1,713	1,911	1,944	2,052

Ескертпе: Сілтемені түсіндіру үшін кестенің соңына қараңыз.

1-кесте (жалғасы)

Айналыстағы банкнот және монеталар

Жыл соңында

	ІЖӨ-ге %-пен					М1-ге %-пен				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	5.6	4.0	5.2	4.2	4.2	66.1	66.9	64.5	55.7	60.7
Бельгия	5.0	4.8	5.1	4.8	2.8	26.5	23.8	20.4	19.3	11.8
Канада	3.4	3.5	3.8	3.3	3.5	14.2	14.5	15.6	13.7	13.0
Франция	3.3	3.2	3.3	3.1	2.0	13.1	12.9	12.7	11.9	7.4
Германия	6.7	6.4	6.6	6.2	3.3	27.1	24.1	23.5	21.9	11.3
Гонконг	6.1	6.4	8.1	7.2	7.9	42.8	45.5	48.5	45.0	44.2
Италия	5.4	5.5	5.9	6.0	4.7	16.1	16.1	14.4	14.3	11.3
Жапония	10.1	10.5	11.7	12.1	13.1	25.8	25.3	24.8	25.0	23.7
Нидерланд	5.3	4.8	4.6	4.2	2.1	15.7	14.1	12.8	11.4	5.7
Сингапур	7.6	7.4	8.0	7.1	7.7	38.9	37.2	36.4	33.9	32.9
Швеция	4.1	4.1	4.3	4.3	4.5	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Швейцария	7.8	7.9	8.2	7.9	8.7	15.6	15.5	15.3	15.8	16.7
Ұлыбритания	3.0	3.0	3.1	3.2	3.3	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0
АҚШ	5.1	5.3	5.6	5.4	5.8	39.0	41.4	45.4	48.1	48.6

¹ Жыл соңындағы айырбас бағамы бойынша айырбастау.

2-кесте

Банктік емес мекемелердегі аударылатын депозиттер

Жыл соңында

	Жан басына шаққандағы көлем (USD) ¹					ЖӨ-ге %-пен					М1-ге %-пен				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	42	28	28	40	40	2.9	2.0	2.9	3.3	2.7	33.9	33.1	35.5	44.3	39.3
Бельгия	3,261	3,984	4,609	4,504	4,558	14.0	15.5	19.9	20.0	20.9	73.5	76.2	79.6	80.8	88.2
Канада	4,169	4,010	4,512	4,818	5,091	20.3	20.4	20.3	20.9	23.2	85.8	85.5	84.4	86.3	87.0
Франция	4,913	5,436	5,127	5,080	5,323	21.5	21.4	22.7	23.3	25.1	86.8	87.1	87.3	88.1	92.6
Германия	4,515	5,542	5,220	5,080	5,712	18.0	20.1	21.6	22.2	25.8	72.9	75.9	76.5	78.1	88.7
Гонконг	2,140	1,915	2,061	2,160	2,448	8.1	7.7	8.6	8.9	10.0	57.2	54.5	51.5	55.0	55.8
Италия	5,379	6,179	6,798	6,704	6,858	27.4	28.4	35.2	35.7	37.1	81.7	82.4	85.6	85.7	88.7
Жапония	9,246	10,988	13,931	12,748	12,854	29.0	31.0	35.4	36.2	42.4	74.2	74.7	75.2	75.0	76.3
Нидерланд	6,609	7,740	7,499	7,710	8,294	28.3	29.4	31.5	32.8	35.2	84.3	85.9	87.2	88.6	94.3
Сингапур	2,644	2,625	3,007	3,158	3,167	12.0	12.4	13.9	13.8	15.8	61.1	62.8	63.6	66.1	67.1
Швеция	10,487	10,503	10,678	9,972	9,867	40.2	39.7	40.2	40.0	42.8	н.д	н.д	н.д	н.д	н.д
Швейцария	8,561	9,682	8,714	8,234	8,462	23.9	25.0	25.7	23.9	24.8	47.9	48.9	48.2	47.9	47.8
Ұлыбритания	12,997	13,718	14,471	14,225	14,960	57.0	57.2	59.0	60.0	62.7	95.0	95.0	95.0	95.0	95.0
АҚШ	2,464	2,398	2,266	2,066	2,143	7.9	7.4	6.7	5.8	6.1	60.2	57.9	53.9	51.2	50.7

¹ Жыл соңындағы айырбас бағамы бойынша айырбастау.

3-кесте

Банктер пайдаланған есеп айырысу қаражаттары

Жыл аяғында

	Банктердің орталық банктегі резервтері									
	Млрд. USD ¹					В % к М1				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	0.3	0.1	0.2	0.2	0.3	15.9	11.6	13.4	12.5	18.9
Бельгия	с.м.	1.0	7.4	6.7	6.7	0.1	1.8	12.5	11.8	12.6
Канада	0.3	0.4	0.9	0.3	0.3	0.2	0.3	0.6	0.2	0.2
Франция	3.8	19.4	24.1	26.0	26.3	1.1	5.2	6.8	7.4	7.5
Германия	23.4	27.7	33.5	33.0	34.3	4.6	4.6	6.0	6.2	6.5
Гонконг	с.м.	0.3	1.0	0.1	0.1	0.2	1.4	3.9	0.3	0.3
Италия	47.6	11.9	12.2	11.4	11.5	12.6	2.8	2.7	2.5	2.6
Жапония	27.7	33.2	94.9	36.9	82.6	1.8	1.8	4.0	1.7	3.9
Нидерланды	3.0	9.1	7.3	8.7	9.0	2.5	6.4	5.4	6.3	6.3
Сингапур	4.6	3.3	4.5	3.3	3.8	28.0	19.9	24.2	17.1	19.3
Швеция	0.3	0.2	0.5	с.м.	с.м.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Швейцария	4.2	5.6	6.6	4.7	4.7	3.3	4.0	5.1	3.8	3.7
Ұлыбритания	4.5	2.6	3.6	2.5	2.7	0.6	0.3	0.4	0.3	0.3
АҚШ	18.3	15.6	12.4	13.5	17.8	1.7	1.4	1.1	1.2	1.5

3-кесте (жалғасы)

Банктер пайдаланған есеп айырысу қаражаттары

Жыл аяғында

	Басқа банктерде аударылған депозиттер									
	Млрд. USD ¹					В % к М1				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	с.м.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	0.1
Бельгия	4.9	5.4	6.5	6.6	11.7	10.9	10.1	11.0	11.5	22.0
Канада	3.7	4.2	5.2	4.5	3.3	2.5	2.9	3.2	2.6	1.8
Франция	149.1	183.9	190.7	169.2	165.9	44.0	49.1	53.9	48.4	47.4
Германия	238.9	281.9	114.9	105.5	108.5	47.0	47.1	20.5	19.7	20.5
Гонконг	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.
Италия	55.0	64.2	59.3	88.1	75.0	14.5	14.9	12.9	19.5	16.7
Жапония	29.9	30.7	103.1	37.8	52.8	1.9	1.6	4.4	1.8	2.5
Нидерланды	1.2	25.0	16.4	49.7	26.9	1.0	17.7	12.1	35.9	19.1
Сингапур	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Швеция	11.9	13.9	11.1	7.9	11.7	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Швейцария	23.6	37.2	26.2	30.8	27.4	18.6	26.3	20.3	24.8	21.3
Ұлыбритания	371.1	357.9	358.9	361.4	404.3	46.1	41.9	39.6	40.4	42.8
АҚШ	29.5	32.8	27.5	32.1	34.9	2.7	2.9	2.4	2.9	2.9

¹ Жыл аяғындағы айырбас бағамы бойынша конвертация

4-кесте

Институциональдық құрылым

	Төлем жасау қызметін ұсынатын мекемелер саны ¹		Орталық банк филиалдарының саны ¹		Банктердің филиалдарының саны ¹		Почта бөлімшелерінің саны ¹		Басқалары ¹		Төлем жасау қызметін ұсынатын филиалдардың жалпы саны ¹		Төлем жасалынатын шоттар саны ²	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Қазақстан	3.4	3.1	1.1	1.1	28.1	27.6	229.8	231.4	к.ж.	к.ж.	258.9	260.1	д.ж.	д.ж.
Бельгия	11.8	11.2	0.8	0.7	645.1	599.9	135.1	131.1	к.ж.	к.ж.	780.2	731.1	1.2	1.0
Канада	62.0	54.1	0.0	0.0	270.3	285.9	к.ж.	к.ж.	173.3	172.4	443.6	458.3	д.ж.	д.ж.
Франция	27.8	26.9	3.5	3.5	423.5	427.7	272.9	185.5	65.3	64.5	765.2	681.1	1.1	1.1
Германия	33.3	30.6	1.6	1.6	681.1	640.5	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	682.9	642.0	1.1	1.1
Гонконг	23.1	19.8	0.2	0.1	241.3	218.6	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	241.4	218.7	д.ж.	д.ж.
Италия	13.6	13.3	1.7	1.7	486.4	503.4	241.3	237.0	к.ж.	к.ж.	729.4	742.2	0.6	0.6
Жапония	22.3	19.6	0.3	0.3	315.4	304.3	190.4	189.9	к.ж.	к.ж.	506.0	494.5	д.ж.	д.ж.
Нидерланды	7.1	6.9	0.3	0.2	238.0	218.6	137.4	140.4	к.ж.	к.ж.	375.7	359.3	1.4	1.4
Сингапур	54.0	48.9	0.7	0.7	174.7	150.6	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	175.0	150.8	д.ж.	д.ж.
Швеция	14.3	15.1	0.1	0.1	225.6	229.3	154.7	151.7	к.ж.	к.ж.	380.3	381.1	д.ж.	д.ж.
Швейцария	46.6	45.2	0.8	0.8	395.5	387.5	469.9	437.6	к.ж.	к.ж.	866.2	825.9	д.ж.	д.ж.
Ұлыбритания	8.4	8.0	с.м.	с.м.	252.0	244.9	307.8	291.9	к.ж.	к.ж.	559.8	536.9	2.7	2.6
АҚШ	74.5	71.2	0.1	0.1	282.4	272.9	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	282.4	273.0	д.ж.	д.ж.

¹ млн. адамға ² халықтың жан басына.

5-кесте

Қолма-қол ақша беру функциялары бар карточкалар және банкоматтар

	млн. халыққа арналған банкоматтар саны (Жыл аяғында)					Жан басына шаққандағы транзакциялар саны					Орташа транзакция сомасы (USD) ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	3	12	17	26	36	0.01	0.03	0.2	0.4	0.9	151.7	191.6	58.8	62.9	68.6
Бельгия	492	564	606	657	669	15.7	15.6	17.4	19.8	21.5	117.9	118.2	111.3	97.5	92.8
Канада	652	775	873	1,034	1,142	43.1	47.3	47.2	48.3	47.8	50.4	62.0	65.3	66.6	69.5
Франция	452	490	538	580	606	14.0	15.5	17.0	17.9	19.1	66.2	62.8	64.8	56.0	54.7
Германия	505	556	563	580	603	д.ж.	17.1	18.4	20.4	19.4	д.ж.	169.5	155.9	134.2	140.2
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	444	487	524	549	593	7.2	8.5	8.7	9.1	9.7	184.9	178.7	170.6	150.3	144.9
Жапония	924	934	944	922	918	3.0	3.1	3.1	3.2	3.1	481.4	433.8	501.3	532.2	474.4
Нидерланды	410	418	422	435	445	25.9	27.1	28.5	29.5	28.0	95.9	96.0	93.7	79.7	88.2
Сингапур	499	483	470	446	435	4.0	4.0	2.6	2.1	2.1	149.4	135.0	140.0	138.2	124.7
Швеция	268	281	291	295	289	35.3	37.6	35.0	36.2	37.7	104.5	108.4	100.2	92.1	81.4
Швейцария	603	642	655	675	694	11.4	11.3	12.2	17.8	19.6	186.6	180.3	173.2	117.0	111.9
Ұлыбритания	393	415	460	552	612	29.6	31.2	33.1	33.9	36.6	84.5	87.8	88.8	84.5	84.0
АҚШ	616	691	832	991	1,137	41.0	41.4	39.9	46.8	47.7	67.7	68.0	68.0	69.6	68.0

5- кесте (жалғасы)

Қолма-қол ақша беру функциялары бар карточкалар және банкоматтар

	Банкоматтар санының өзгеруі (%)					Трансакциялар санының өзгеруі (%)					Трансакциялар санының өзгеруі (%) ²				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	д.ж.	279.2	36.3	58.9	36.8	д.ж.	366.7	685.7	97.0	110.8	д.ж.	511.7	268.3	150.4	137.5
Бельгия	24.3	15.0	7.7	8.6	2.1	3.8	-0.2	11.4	14.1	9.2	-8.6	0.1	4.9	-0.1	4.0
Канада	5.6	19.9	13.7	19.4	11.6	6.1	10.9	0.5	3.3	0.1	1.3	29.9	7.5	3.8	3.0
Франция	10.4	8.6	10.3	8.4	5.0	9.0	11.4	10.3	5.5	7.7	-5.6	5.7	13.9	-8.9	5.2
Германия	10.1	10.2	1.3	3.1	4.1	д.ж.	д.ж.	7.7	11.0	-4.7	д.ж.	д.ж.	-1.0	-4.4	-0.5
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	5.0	9.8	7.7	5.0	8.3	12.0	18.2	2.5	5.6	6.6	2.9	14.2	-2.1	-7.0	2.8
Жапония	3.0	1.3	1.2	-2.2	-0.1	4.2	3.3	с.м.	3.6	-2.2	-7.1	-6.9	15.6	10.0	-12.9
Нидерланды	4.0	2.7	1.6	3.7	3.2	1.0	5.2	5.9	4.4	-4.3	-13.1	5.3	3.3	-11.1	5.8
Сингапур	9.2	-0.1	-2.0	-3.3	0.2	10.1	2.0	-34.8	-15.4	2.7	6.6	-7.9	-32.4	-16.5	-7.3
Швеция	-0.4	4.9	3.8	1.4	-1.9	5.1	6.7	-6.9	3.5	4.4	-8.5	10.7	-13.9	-4.9	-7.7
Швейцария	17.4	6.7	2.5	3.7	3.6	8.2	-0.6	8.5	46.9	11.2	-10.4	-4.0	4.2	-0.8	6.5
Ұлыбритания	4.8	6.0	11.4	20.5	11.1	9.1	6.0	6.4	3.0	8.2	18.0	10.2	7.6	-2.0	7.6
АҚШ	18.6	13.3	21.4	20.3	18.7	2.8	1.8	-2.7	18.3	5.4	2.3	2.3	-2.7	21.1	3.0

¹ Орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация. ² USD-мен көрсетілген, орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация.

6-кесте

Дебеттік функциясы бар карточкалар және POS-терминалдары

	POS-терминалдар саны млн халыққа арналған (Жыл аяғында)					Жан басына шаққандағы транзакциялар саны					Орташа транзакция сомасы (USD)				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	57	86	280	264	295	с.м.	с.м.	0.01	0.02	0.03	д.ж.	д.ж.	83.7	72.7	98.8
Бельгия	8,421	9,121	9,746	11,364	14,047	23.6	29.1	34.6	39.8	45.0	59.5	57.5	53.8	47.0	45.1
Канада	10,988	12,982	13,270	14,190	14,843	34.6	44.7	54.3	63.5	71.7	30.6	29.4	29.4	28.5	26.9
Франция	11,371	12,047	13,261	13,848	14,846	38.5	43.0	48.3	54.3	60.3	52.2	52.2	49.2	42.8	41.5
Германия	3,069	4,423	5,761	7,196	5,291	2.8	8.2	10.5	12.7	14.7	74.3	84.7	79.7	67.7	65.7
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	4,886	6,001	7,549	9,884	12,918	2.2	3.0	4.3	5.5	7.3	100.8	90.8	81.5	66.6	61.3
Жапония	155	127	д.ж.	д.ж.	д.ж.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	57.9	61.1	243.5	427.1	405.3
Нидерланды	7,696	8,533	9,208	9,774	10,333	31.1	37.9	44.3	50.3	59.5	48.8	48.2	48.6	42.9	41.4
Сингапур	3,954	4,088	4,506	4,851	5,067	13.4	14.8	16.6	19.1	21.2	45.2	36.5	36.7	35.7	34.9
Швеция	7,778	8,406	9,160	9,822	9,916	13.7	18.1	22.4	28.9	36.6	83.3	76.2	72.7	60.9	54.9
Швейцария	5,834	7,158	8,599	9,375	10,174	13.6	14.9	19.1	23.9	27.8	73.3	63.8	76.0	89.5	100.2
Ұлыбритания	8,981	10,298	11,765	12,300	12,879	25.9	29.8	35.3	39.9	46.0	50.0	52.2	51.6	50.3	51.7
АҚШ	4,850	6,284	8,610	10,168	12,771	14.6	21.2	27.5	34.7	43.7	41.5	41.6	43.0	43.9	45.9

6-кесте (жалғасы)

Дебеттік функциясы бар карточкалар және POS-терминалдары

	POS-терминал санының өзгеруі (%)					Трансакциялар санының өзгеруі (%)					Трансакциялар сомасының өзгеруі (%) ²				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	67.6	48.3	222.2	-5.7	11.0	д.ж.	д.ж.	д.ж.	200.0	33.3	д.ж.	д.ж.	д.ж.	210.0	87.1
Бельгия	5.4	8.6	7.1	16.9	24.0	13.5	23.6	19.0	15.5	13.3	-1.0	19.5	11.4	0.8	8.7
Канада	30.6	19.1	3.1	7.9	5.7	53.6	30.3	22.6	18.0	14.1	44.5	25.2	22.8	14.2	7.9
Франция	2.6	6.3	10.5	4.9	7.8	9.4	12.1	12.8	13.0	11.5	-7.2	12.1	6.4	-1.7	8.1
Германия	60.3	44.1	30.3	25.0	-26.3	5.6	198.9	27.7	20.5	16.7	-22.6	240.8	20.0	2.3	13.3
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	30.9	23.0	25.9	31.1	31.1	72.2	38.7	44.2	28.2	33.0	42.3	24.9	29.5	4.7	22.5
Жапония	-15.1	-17.7	д.ж.	д.ж.	д.ж.	-16.7	с.м.	-20.0	700	93.8	57.5	5.5	219.1	1,303	83.9
Нидерланды	25.1	11.6	8.6	6.9	6.5	30.9	22.6	17.7	14.5	19.1	13.3	21.0	18.8	0.9	15.1
Сингапур	14.7	6.9	11.0	9.5	7.4	20.0	13.8	13.5	17.0	14.0	16.3	-8.2	14.4	13.7	11.4
Швеция	12.1	8.1	9.1	7.4	1.3	37.5	32.2	23.8	29.3	27.3	18.6	20.9	18.0	8.4	14.7
Швейцария	25.7	23.0	20.7	9.6	9.4	27.0	9.5	28.9	25.9	17.3	-3.6	-4.7	53.4	48.3	31.3
Ұлыбритания	-3.6	15.1	14.8	5.0	5.0	18.4	15.6	18.8	13.6	15.6	27.6	20.9	17.4	10.7	18.8
АҚШ	48.5	30.8	38.2	19.1	30.0	58.4	46.5	31.0	27.2	30.4	63.0	46.8	35.3	29.9	36.4

¹ Орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация. ² USD-мен көрсетілген, орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация

7-кесте

Кредиттік функциясы бар карточкалар және терминалдар

	Терминалдар саны млн халыққа арналған (жыл аяғында)					Халықтың жан басына шаққандағы транзакциялар саны					Орташа транзакция сомасы (USD) ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	57	86	280	264	295	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	136.3
Бельгия	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	3.9	4.3	4.8	5.2	5.9	110.7	111.1	107.6	94.7	97.3
Канада	26,900	27,555	27,233	31,205	32,021	31.8	33.3	37.5	41.2	42.3	64.9	66.2	63.3	65.1	58.6
Франция	11,371	12,047	13,261	13,848	14,846	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Германия	13,406	13,911	14,852	16,449	16,252	3.7	3.9	4.1	4.3	4.5	119.4	101.0	100.0	87.6	90.0
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	2.5	3.0	4.0	4.7	5.4	104.8	102.0	97.6	84.6	82.6
Жапония	4,393	5,162	5,488	6,069	6,426	10.1	11.8	12.0	15.8	17.6	117.5	96.9	116.6	100.7	85.3
Нидерланды	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	2.5	2.7	2.8	2.9	3.0	99.8	103.6	105.7	101.5	99.5
Сингапур	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Швеция	7,778	8,406	9,160	9,822	9,916	5.4	5.9	6.4	7.6	8.3	100.7	86.4	92.5	92.7	76.5
Швейцария	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	8.5	9.8	12.1	10.4	11.1	139.4	136.3	121.7	115.1	114.3
Ұлыбритания	8,981	10,298	11,765	12,300	12,879	21.2	23.0	25.0	27.1	29.1	88.5	91.7	95.7	93.6	91.2
АҚШ	41,784	41,773	41,400	45,756	46,312	48.1	49.6	53.5	58.8	60.0	81.0	84.2	86.6	88.7	88.6

7-кесте (жалғасы)

Кредиттік функциясы бар карточкалар және терминалдар

	Терминалдар санының өзгеруі (%)					Трансакциялар санының өзгеруі (%)					Трансакциялар сомасының өзгеруі (%) ²				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	67.6	48.3	222.2	-5.7	11.0	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	566.7
Бельгия	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	10.5	11.9	9.7	10.6	13.0	-2.7	12.3	6.3	-2.7	16.1
Канада	2.7	3.3	-0.3	15.6	3.7	5.9	5.4	13.8	10.7	3.9	11.5	7.5	8.8	14.0	-6.6
Франция	2.6	6.3	10.5	4.9	7.8	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Германия	10.0	3.7	6.8	10.9	-1.0	4.6	4.6	6.1	4.4	5.4	-7.2	-11.5	5.0	-8.5	8.2
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	21.6	24.1	30.9	18.8	15.4	7.0	20.8	25.2	3.0	12.7
Жапония	18.5	17.8	6.5	10.8	6.2	12.7	17.4	1.4	32.3	11.8	-2.7	-3.2	21.9	14.3	-5.3
Нидерланды	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	7.0	8.2	4.6	6.2	1.5	-12.6	12.3	6.8	2.0	-0.5
Сингапур	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	6.6	-13.1	14.7	15.9	1.1
Швеция	12.1	8.1	9.1	7.4	1.3	9.1	8.3	9.6	17.5	10.4	9.8	5.6	13.6	17.9	-0.9
Швейцария	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	12.6	15.0	23.6	-13.1	7.1	-3.9	12.4	10.4	-17.8	6.3
Ұлыбритания	-3.6	15.1	14.8	5.0	5.0	11.3	8.7	9.5	8.6	7.8	21.0	12.7	14.2	6.3	5.0
АҚШ	14.3	0.9	с.м.	11.5	4.8	5.4	4.0	8.8	10.9	5.6	9.3	8.2	11.8	13.6	5.5

¹ Орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация ² USD-мен көрсетілген, орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация.

8-кесте

Электрондық ақша функциясы бар карточкалар және терминалдар

	Электрондық ақша карточкаларының саны (жыл аяғында, мың теңге)					Орташа жүктеме сомасы (USD) ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан ^a	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.
Бельгия	1,035	5,606	7,898	8,396	8,543	36.4	32.2	27.9	24.3	27.3
Канада	42	36	58	87	74	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Франция	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	319	д.ж.	д.ж.	с.м.	с.м.	29.8
Германия	35,000	60,700	60,700	60,700	67,333	77.4	60.3	42.7	29.1	25.3
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	62	56	32	45	30	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Жапония	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Нидерланды	9,500	17,900	20,100	20,900	21,000	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Сингапур	683	2,193	3,464	4,697	5,639	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Швеция	д.ж.	205	540	593	557	д.ж.	50.3	36.3	36.3	64.5
Швейцария	к.ж.	2,953	3,137	3,355	3,524	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	д.ж.
Ұлыбритания	110	140	160	д.ж.	д.ж.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
АҚШ	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.

8-кесте (жалғасы)

Электрондық ақша функциясы бар карточкалар және терминалдар

	Терминалдар саны					Орташа трансакция сомасы (USD) ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан ^а	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.	к.ж.
Бельгия	21,000	45,649	63,993	67,837	88,847	4.7	4.5	4.0	3.5	4.0
Канада	1,600	1,050	970	1,245	490	д.ж.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Франция	д.ж.	д.ж.	с.м.	с.м.	13,644	д.ж.	д.ж.	с.м.	с.м.	3.2
Германия	35,000	60,700	60,700	60,700	67,333	12.0	7.3	3.8	2.5	2.1
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	4,406	3,910	3,605	6,485	6,644	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Жапония	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Нидерланды	105,401	107,589	125,807	133,548	148,207	д.ж.	4.2	3.3	2.7	2.5
Сингапур	6,491	10,594	14,196	16,270	17,944	9.2	0.8	0.7	1.0	1.2
Швеция	д.ж.	33,938	43,921	43,000	47,000	д.ж.	6.3	5.8	7.5	6.4
Швейцария	к.ж.	18,498	22,948	27,215	31,290	к.ж.	с.м.	с.м.	3.3	3.0
Ұлыбритания	3,537	1,642	1,921	д.ж.	д.ж.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
АҚШ	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.

¹ Орташа жылдық айырбас бағамы бойынша конвертация.

Қазақстан: ^а Электрондық ақша схемалары жоқ.

9-кесте
Карточкалар саны¹
 мың адам басына

	Қолма-қол ақша беру функциясы бар карточкалар		Дебеттік функциясы бар карточкалар		Кредиттік функциясы бар карточкалар		Бөлшек саудагерлер шығарған дебеттік карточкалар		Электрондық ақша функциясы бар карточкалар		Чектарға кепілдік беру карточкалары	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Қазақстан	63.8	82.4	63.8	82.4	0.7	2.5	к.ж. ^а	к.ж. ^а	к.ж. ^а	к.ж. ^а	к.ж. ^а	к.ж. ^а
Бельгия	1,359.6	1,360.5	1,216.8	1,216.5	289.9	296.2	147.1	152.2	819.4	831.0	374.7	272.0
Канада	2,104.9	д.ж.	1,165.8	д.ж.	1,360.1	1,505.9	к.ж.	к.ж.	2.8	2.4	к.ж.	к.ж.
Франция	675.8	711.2	609.2	652.3	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	5.2	к.ж.	к.ж.
Германия	1,293.7	1,480.2	1,206.7	1,405.3	213.8	227.9	129.0	153.0	738.6	817.7	623.5	689.3
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	366.8	394.4	350.0	370.1	293.9	345.2	к.ж.	к.ж.	0.8	0.5	с.м.	с.м.
Жапония	2,523.9	2,554.1	д.ж.	д.ж.	1,758.9	1,820.1	к.ж.	к.ж.	д.ж.	д.ж.	к.ж.	к.ж.
Нидерланды	1,633.0	1,608.2	1,318.9	1,315.2	314.0	311.7	д.ж.	д.ж.	1,312.6	1,309.0	д.ж.	д.ж.
Сингапур	742.2	745.1	742.2	745.1	612.5	681.2	к.ж.	к.ж.	1,169.0	1,365.0	к.ж.	к.ж.
Швеция	551.5	536.0	515.2	541.5	429.6	418.7	д.ж.	д.ж.	66.8	62.6	д.ж.	д.ж.
Швейцария	1,149.2	1,190.6	725.6	745.2	434.6	451.9	д.ж.	д.ж.	465.7	485.4	739.6	762.1
Ұлыбритания	1,986.1	2,124.5	832.2	906.0	851.0	936.4	к.ж.	к.ж.	д.ж.	д.ж.	947.3	974.4
АҚШ	2,758.1	2,891.7	851.9	889.4	4,539.3	4,329.5	41.0	40.0	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.

¹ Бірнеше функциялары бар карточкалар әрбір тиісті колоннада есептелінді.
 Қазақстан: ^а Тиісті схемалары жоқ.

10-кесте

Карточкаларды пайдалану

Орташа саны:

	Қолма-қол ақша беру функциясы бар карточкадан ақша алу		Дебеттік функциясы бар карточкаға арналған төлемдер		Кредиттік функциясы бар карточкаға арналған төлемдер		Электронды ақша функциясы бар карточкаға арналған төлемдер	
	2000	2001	2000	2001	2000	2001	2000	2001
Қазақстан	6.8	11.2	0.3	0.3	д.ж.	0.3	к.ж. ^a	к.ж. ^a
Бельгия	14.5	15.8	32.7	37.0	18.1	20.0	6.1	7.1
Канада	22.9	д.ж.	54.4	д.ж.	30.3	28.1	д.ж.	д.ж.
Франция	26.4	26.9	89.2	92.4	д.ж.	д.ж.	д.ж.	8.8
Германия	15.8	13.1	10.5	10.5	20.0	19.7	0.4	0.4
Гонконг	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.	д.ж.
Италия	24.9	24.6	15.7	19.7	16.0	15.7	с.м.	с.м.
Жапония	1.3	1.2	д.ж.	д.ж.	9.0	9.7	д.ж.	д.ж.
Нидерланды	18.1	17.4	38.2	45.2	11.4	9.5	1.2	1.5
Сингапур	д.ж.	д.ж.	25.8	28.5	д.ж.	д.ж.	21.3	18.1
Швеция	65.6	70.2	56.0	67.7	17.6	19.9	4.9	2.7
Швейцария	15.5	16.5	32.9	37.3	24.0	24.5	5.4	5.6
Ұлыбритания	17.1	17.2	48.0	50.8	31.8	31.1	д.ж.	д.ж.
АҚШ	17.0	16.5	40.7	49.1	12.9	13.8	д.ж.	д.ж.

Қазақстан: ^a Электронды ақша схемалары жоқ.

11-кесте

Төлем құралдарын пайдалану
Трансакциялардың жалпы саны, млн.

	Чектер					Кредиттік/дебеттік карточкалармен төлемдер				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	0.05	с.м.	с.м.	с.м.	0.1	0.3	0.4
Бельгия	95.8	86.9	80.2	70.7	60.1	279.9	341.4	402.1	462.0	523.4
Канада	1,736.3	1,693.0	1,716.4	1,658.2	1,589.0	1,960.7	2,364.2	2,809.0	3,230.9	3,556.6
Франция	4,903.0	4,825.4	4,479.6	4,493.7	4,338.6	2,301.6	2,580.1	2,911.6	3,292.4	3,670.7
Германия	650.3	596.0	423.5	392.2	319.0	529.4	993.0	1,199.4	1,390.9	1,583.4
Гонконг	149.9	135.8	134.1	138.6	133.5	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Италия	656.8	648.7	665.2	602.0	606.2	265.0	346.8	476.7	589.8	737.2
Жапония	283.4	260.1	239.3	225.9	208.9	1,275.7	1,497.5	1,517.8	2,010.6	2,250.3
Нидерланды	64.9	46.6	26.7	14.2	5.3	524.4	637.1	744.4	848.3	1,001.9
Сингапур	87.7	87.6	92.6	91.7	92.0	66.1	73.4	75.8	85.5	96.5
Швеция	18.0	4.0	4.0	2.0	2.0	169.0	213.0	255.0	323.0	400.0
Швейцария	9.3	7.7	6.7	11.2	7.2	157.6	175.9	223.0	243.5	282.1
Ұлыбритания	3,090.0	2,986.0	2,859.0	2,699.0	2,565.0	2,631.0	2,960.0	3,406.0	3,788.0	4,257.0
АҚШ	46,569.4	45,169.7	43,812.1	42,500.0	41,222.6	16,817.3	19,153.1	22,106.4	25,734.9	29,542.8

11-кесте (жалғасы.)
Төлем құралдарын пайдалану
Трансакциялардың жалпы саны, млн.

	Төлем тапсырмасы					Банктік шотты тікелей дебеттеу				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	10.7	14.5	н.д.	н.д.	н.д.	0.1	0.03
Бельгия	697.3	674.7	723.0	656.8	752.4	117.9	117.4	142.3	166.2	176.8
Канада	391.7	463.5	508.5	569.5	591.3	318.5	361.9	405.4	444.4	488.5
Франция	1,859.8	1,951.8	2,050.7	2,093.6	2,175.5	1,430.3	1,577.9	1,730.6	1,968.6	2,063.5
Германия	5,387.3	6,216.6	7,025.3	6,446.3	6,957.9	4,867.7	4,600.5	4,806.0	5,026.7	5,080.3
Гонконг	13.5	14.8	15.5	16.6	18.1	31.7	32.7	33.5	35.2	37.1
Италия	976.0	971.4	1,003.4	1,018.6	1,038.3	290.1	329.8	496.7	569.8	610.6
Жапония	1,105.5	1,143.2	1,166.9	1,215.4	1,269.2	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Нидерланды	1,053.1	1,075.5	1,086.2	1,140.4	1,182.7	642.8	722.6	785.0	836.2	873.8
Сингапур	15.1	15.7	13.9	14.6	16.8	23.2	20.7	17.4	17.3	19.0
Швеция	660.0	633.0	712.0	715.0	697.0	65.0	74.0	85.0	91.0	98.0
Швейцария	505.0	554.0	586.0	545.2	503.0	25.0	27.0	30.4	46.1	47.6
Ұлыбритания	1,659.0	1,726.0	1,797.0	1,845.0	1,931.0	1,584.0	1,736.0	1,863.0	2,010.0	2,152.0
АҚШ	2,488.6	2,899.2	3,167.8	3,486.1	3,890.3	1,347.2	1,530.9	1,676.9	1,947.3	2,385.4

11-кесте (жалғасы.)

Төлем құралдарын пайдалану
Трансакциялардың жалпы саны, млн.

	Карточкалық электрондық ақша					Барлығы ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	н.п.	с.м.	с.м.	0.1	11.5	15.3
Бельгия	9.4	28.2	45.5	51.3	60.5	1,200.4	1,248.5	1,393.0	1,407.0	1,573.1
Канада	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	4,407.2	4,882.6	5,439.3	5,903.0	6,225.4
Франция	н.п.	н.п.	н.д.	н.д.	2.8	10,494.7	10,935.1	11,172.5	11,848.3	12,248.3
Германия	4.2	13.6	20.7	26.6	29.4	11,438.9	12,419.7	13,474.9	13,282.7	13,970.0
Гонконг	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	195.0	183.3	183.2	190.3	188.8
Италия	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	2,187.9	2,296.7	2,642.0	2,780.2	2,992.3
Жапония	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	2,664.6	2,900.8	2,924.0	3,451.9	3,728.4
Нидерланды	н.д.	17.0	22.0	25.0	31.0	2,285.2	2,498.8	2,664.3	2,864.1	3,094.7
Сингапур	0.7	26.3	77.0	100.1	102.2	192.7	223.7	276.6	309.1	326.4
Швеция	н.д.	2.0	4.2	2.9	1.5	912.0	926.0	1,060.2	1,133.9	1,198.5
Швейцария	н.п.	4.1	10.7	18.0	19.8	696.9	768.7	856.8	864.0	859.7
Ұлыбритания	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	8,964.0	9,408.0	9,925.0	10,342.0	10,905.0
АҚШ	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	67,222.5	68,752.9	70,763.2	73,668.3	77,041.1

¹ Жалпы сомасы.Қазақстан: ^a Электрондық ақша схемасы жоқ.

12-кесте
Төлем құралдарын пайдалану
Жан басына шаққанда трансакцияның жалпы саны

	Чектер					Кредиттік/дебеттік карточкалармен төлемдер					Төлем тапсырмалары				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	0.01	0.02	0.03	н.д.	н.д.	н.д.	0.7	1.0
Бельгия	9.4	8.5	7.8	6.9	5.8	27.5	33.5	39.3	45.1	50.9	68.5	66.1	70.7	64.1	73.2
Канада	57.7	55.8	56.1	53.7	50.9	65.2	77.9	91.8	104.6	114.0	13.0	15.3	16.6	18.4	18.9
Франция	81.9	80.4	74.3	74.2	71.2	38.5	43.0	48.3	54.3	60.3	31.1	32.5	34.0	34.6	35.7
Германия	7.9	7.3	5.2	4.8	3.9	6.5	12.1	14.6	16.9	19.2	65.7	75.8	85.6	78.4	84.5
Гонконг	23.1	20.8	20.3	20.8	19.9	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	2.1	2.3	2.4	2.5	2.7
Италия	11.4	11.3	11.5	10.4	10.5	4.6	6.0	8.3	10.2	12.7	17.0	16.9	17.4	17.6	17.9
Жапония	2.2	2.1	1.9	1.8	1.6	10.1	11.8	12.0	15.8	17.7	8.8	9.0	9.2	9.6	10.0
Нидерланды	4.2	3.0	1.7	0.9	0.3	33.6	40.6	47.1	53.3	62.5	67.5	68.5	68.7	71.6	73.7
Сингапур	23.1	22.3	23.4	22.8	22.3	17.4	18.7	19.2	21.3	23.4	4.0	4.0	3.5	3.6	4.1
Швеция	2.0	0.5	0.5	0.2	0.2	19.1	24.1	28.8	36.4	45.0	74.6	71.5	80.4	80.6	78.3
Швейцария	1.3	1.1	0.9	1.6	1.0	22.2	24.7	31.1	33.8	38.9	71.0	77.7	81.8	75.7	69.3
Ұлыбритания	52.4	50.4	48.0	45.2	42.8	44.6	50.0	57.2	63.4	71.0	28.1	29.1	30.2	30.9	32.2
АҚШ	173.7	167.0	160.5	154.3	144.6	62.7	70.8	81.0	93.5	103.7	9.3	10.7	11.6	12.7	13.6

12-кесте (жалғасы)

Төлем құралдарын пайдалану
Жан басына шаққанда трансакцияның жалпы саны

	Банктік шотты тікелей дебеттеу					Карточкалық электрондық ақша					Барлығы ¹				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	0.01	с.м.	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	с.м.	с.м.	0.01	0.8	1.0
Бельгия	11.6	11.5	13.9	16.2	17.2	0.9	2.8	4.4	5.0	5.9	117.9	122.4	136.3	137.3	153.0
Канада	10.6	11.9	13.2	14.4	15.7	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	146.5	161.0	177.8	191.2	199.5
Франция	23.9	26.3	28.7	32.5	33.9	н.п.	н.п.	н.д.	н.д.	с.м.	175.4	182.1	185.3	195.6	201.1
Германия	59.3	56.1	58.5	61.2	61.7	0.1	0.2	0.3	0.3	0.4	139.4	151.4	164.2	161.6	169.7
Гонконг	4.9	5.0	5.1	5.3	5.5	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	30.0	28.0	27.7	28.6	28.1
Италия	5.0	5.7	8.6	9.9	10.5	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	38.0	39.9	45.8	48.2	51.7
Жапония	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	21.1	22.9	23.1	27.2	29.3
Нидерланды	41.2	46.0	49.7	52.5	54.5	н.д.	1.1	1.4	1.6	1.9	146.4	159.1	168.5	179.9	192.9
Сингапур	6.1	5.3	4.4	4.3	4.6	0.2	6.7	19.5	24.9	24.7	50.8	57.0	70.0	76.9	79.0
Швеция	7.3	8.4	9.6	10.3	11.0	н.д.	0.2	0.5	0.3	0.2	103.1	104.6	119.7	127.8	134.7
Швейцария	3.5	3.8	4.2	6.4	6.6	н.п.	0.6	1.5	2.5	2.7	98.0	107.8	119.5	119.9	118.4
Ұлыбритания	26.8	29.3	31.3	33.6	35.9	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	151.9	158.8	166.8	173.1	181.9
АҚШ	5.0	5.7	6.1	7.1	8.4	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	250.8	254.2	259.3	267.3	270.3

¹ Жалпы сомасы.Қазақстан: ^a Электрондық ақша схемасы жоқ.

13-кесте
Төлем құралдарының салыстырмалы мәні
Трансакцияның жалпы санынан үлес

	Чектер					Кредиттік/дебеттік карточкалармен төлемдер					Төлем тапсырмалары				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	0.4	0.03	н.д.	н.д.	н.д.	2.6	2.7	н.д.	н.д.	н.д.	92.6	94.9
Бельгия	8.0	7.0	5.8	5.0	3.8	23.3	27.3	28.9	32.8	33.3	58.1	54.0	51.9	46.7	47.8
Канада	39.4	34.7	31.6	28.1	25.5	44.5	48.4	51.6	54.7	57.1	8.9	9.5	9.3	9.6	9.5
Франция	46.7	44.1	40.1	37.9	35.4	21.9	23.6	26.1	27.8	30.0	17.7	17.9	18.4	17.7	17.8
Германия	5.7	4.8	3.1	3.0	2.3	4.6	8.0	8.9	10.5	11.3	47.1	50.1	52.1	48.5	49.8
Гонконг	76.8	74.1	73.2	72.8	70.7	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	6.9	8.0	8.5	8.7	9.6
Италия	30.0	28.2	25.2	21.7	20.3	12.1	15.1	18.0	21.2	24.6	44.6	42.3	38.0	36.6	34.7
Жапония	10.6	9.0	8.2	6.5	5.6	47.9	51.6	51.9	58.2	60.4	41.5	39.4	39.9	35.2	34.0
Нидерланды	2.8	1.9	1.0	0.5	0.2	22.9	25.5	27.9	29.6	32.4	46.1	43.0	40.8	39.8	38.2
Сингапур	45.5	39.2	33.5	29.6	28.2	34.3	32.8	27.4	27.7	29.6	7.8	7.0	5.0	4.7	5.1
Швеция	2.0	0.4	0.4	0.2	0.2	18.5	23.0	24.1	28.5	33.4	72.4	68.4	67.2	63.1	58.2
Швейцария	1.3	1.0	0.8	1.3	0.8	22.6	22.9	26.0	28.2	32.8	72.5	72.1	68.4	63.1	58.5
Ұлыбритания	34.5	31.7	28.8	26.1	23.5	29.3	31.5	34.3	36.6	39.0	18.5	18.3	18.1	17.8	17.7
АҚШ	69.3	65.7	61.9	57.7	53.5	25.0	27.9	31.2	34.9	38.3	3.7	4.2	4.5	4.7	5.0

13-кесте (жалғасы)
Төлем құралдарының салыстырмалы мәні
Трансакцияның жалпы санынан үлес

	Банктік шотты тікелей дебеттеу					Карточкалық электрондық ақша				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	1.0	0.2	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a
Бельгия	9.8	9.4	10.2	11.8	11.2	0.8	2.3	3.3	3.6	3.8
Канада	7.2	7.4	7.5	7.5	7.8	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Франция	13.6	14.4	15.5	16.6	16.8	н.п.	н.п.	н.д.	н.д.	с.м.
Германия	42.6	37.0	35.7	37.8	36.4	с.м.	0.1	0.2	0.2	0.2
Гонконг	16.2	17.8	18.3	18.5	19.7	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Италия	13.3	14.4	18.8	20.5	20.4	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Жапония	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Нидерланды	28.1	28.9	29.5	29.2	28.2	н.д.	0.7	0.8	0.9	1.0
Сингапур	12.0	9.2	6.3	5.6	5.8	0.4	11.8	27.8	32.4	31.3
Швеция	7.1	8.0	8.0	8.0	8.2	н.д.	0.2	0.4	0.3	0.1
Швейцария	3.6	3.5	3.5	5.3	5.5	н.п.	0.5	1.2	2.1	2.3
Ұлыбритания	17.7	18.5	18.8	19.4	19.7	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
АҚШ	2.0	2.2	2.4	2.6	3.1	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.

Қазақстан: ^a Электрондық ақша схемасы жоқ.

14-кесте
Төлем құралдарының салыстырмалы мәні
Трансакцияның жалпы санынан үлес

	Чектер					Кредиттік/дебеттік карточкалармен төлемдер					Төлем тапсырмалары				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	0.5	0.04	н.д.	н.д.	н.д.	0.04	0.1	н.д.	н.д.	н.д.	96.5	98.1
Бельгия	2.9	3.2	0.6	0.5	0.6	0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	96.7	96.3	98.9	99.0	99.0
Канада	97.0	96.5	21.5	14.5	12.7	0.7	0.8	0.5	0.6	0.5	1.8	2.1	77.5	84.8	86.1
Франция	3.9	2.6	2.9	2.9	2.4	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	95.1	96.6	96.2	96.2	96.6
Германия	7.9	7.1	3.6	3.1	2.7	0.2	0.3	0.3	0.4	0.4	78.2	78.1	83.2	85.4	84.2
Гонконг	97.3	94.2	93.2	93.1	90.6	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	2.3	5.0	6.0	6.1	8.4
Италия	3.3	2.9	3.7	3.2	3.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	95.9	96.2	94.6	95.1	95.1
Жапония	3.0	2.4	2.7	2.7	3.0	с.м.	с.м.	с.м.	0.1	0.1	96.9	97.5	97.2	97.3	96.9
Нидерланды	0.2	0.1	0.1	0.1	с.м.	1.0	1.2	1.3	1.3	1.4	93.9	93.8	93.4	93.5	93.6
Сингапур	5.9	4.9	5.1	4.7	3.6	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	93.7	94.8	94.6	95.0	96.1
Швеция	н.д.	0.5	0.4	0.3	0.2	1.6	1.9	2.3	2.6	3.2	95.8	94.9	94.3	93.9	93.3
Швейцария	с.м.	с.м.	с.м.	0.1	с.м.	с.м.	с.м.	0.1	0.1	0.1	99.8	99.8	99.8	99.7	99.7
Ұлыбритания	5.0	4.4	2.8	2.5	2.2	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2	93.8	94.4	96.3	96.6	97.0
АҚШ	5.8	5.5	5.6	5.4	4.9	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	93.0	93.3	93.0	93.2	93.8

14-кесте (жалғасы)
Төлем құралдарының салыстырмалы мәні
Трансакцияның жалпы санынан үлес

	Банктік шотты тікелей дебеттеу					Карточкалық электрондық ақша				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001
Қазақстан	н.д.	н.д.	н.д.	0.6	0.1	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a	н.п. ^a
Бельгия	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Канада	0.6	0.7	0.5	0.5	0.6	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Франция	0.8	0.6	0.7	0.8	0.8	н.п.	н.п.	н.д.	н.д.	с.м.
Германия	13.7	14.4	12.8	11.1	12.8	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Гонконг	0.4	0.8	0.8	0.8	1.0	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Италия	0.8	0.9	1.6	1.6	1.7	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Жапония	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.
Нидерланды	4.9	4.9	5.2	5.1	5.0	н.д.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Сингапур	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Швеция	2.5	2.7	3.0	3.2	3.3	н.д.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Швейцария	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	н.п.	с.м.	с.м.	с.м.	с.м.
Ұлыбритания	1.0	1.0	0.7	0.7	0.6	с.м.	с.м.	н.д.	н.д.	н.д.
АҚШ	1.0	1.1	1.2	1.1	1.1	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.

Kazakhstan: ^a Электрондық ақша схемасы жоқ.

15-кесте
Төлем жүйесінің сипаттамасы
2001 жылдың аяғында

	Үлгісі ¹	Иеленуші ²	Пайдаланушылар саны		Өңдеу ³	Есептеу ⁴	Қатысу ⁵
			Барлығы	Оның ішінде: тікелей			
Қазақстан							
МСПД	L	CB	74	74	RTT	RTGS	O
СРП	R	CB	54	54	ACH	N	O
Бельгия							
ELLIPS	L	B+CB	96	17	RTT	RTGS	O
Clearing House	R	B+CB	94	34	RTT	N	O
CEC	R	B+CB	94	33	RTT	N	O
Канада							
LVTIS	L	PA	14	14	RTT	N	O
Франция							
CH Paris	R	B/PA	331	27	M	N	RM
CH Province	R	CB	267	219	M	N	O
SIT	R	CB+B/PA	677	17	RTT	N	O
CREIC	R	B/CB	28	28	ACH	N	O
TBF	L	CB	646	195	RTT	RTGS	O
PNS	L	CB+B/PA	468	24	RTT	N/BN/RTGS	RM
Германия							
RPS (former DTA)	R	CB	2,325	2,325	ACH	GS	O
RTGS ^{plus 9, 10}	L	CB	1,612	59	RTT	RTGS	RM
ELS ⁹	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.
EAF (former EAF2) ⁹	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.	n.n.
Гонконг							
HKD CHATS	All value	CMA ¹¹	134	134	RTT	RTGS	RM
USD CHATS	All value	B	180	65	RTT	RTGS	O

15-кесте (жалғасы)
Төлем жүйесінің сипаттамасы
2001 жылдың аяғында

	Үлгісі ¹	Иеленуші ²	Пайдаланушылар саны		Өңдеу ³	Есептеу ⁴	Қатысу ⁵
			Барлығы	Оның ішінде: тікелей			
Италия							
<i>BI-REL</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	863	682	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
<i>Local Clearing</i>	<i>R</i>	<i>CB</i>	124	124	<i>RTT</i> ¹⁴	<i>N</i>	<i>O</i>
<i>Retail</i>	<i>R</i>	<i>CB</i> ¹⁵	н.д.	209	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>O</i>
Жапония							
<i>FXYCS</i>	<i>L</i>	<i>B</i>	244	40	<i>RTT</i>	<i>N/RTGS</i>	<i>RM</i>
<i>BOJ-NET Funds Transfer System</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	383	383	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
Нидерланды							
<i>Interpay</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	72	72	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>RM</i>
<i>TOP</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	164	108	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
Сингапур							
<i>SGDCCS</i>	<i>R</i>	<i>PA</i>	104	40	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>O</i>
<i>USDCCS</i>	<i>R</i>	<i>PA</i>	53	31	<i>ACH</i>	<i>GS</i>	<i>O</i>
<i>Interbank GIRO</i>	<i>R</i>	<i>PA</i>	45	41	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>O</i>
<i>EFTPOS</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	5	5	<i>RTT</i>	<i>N</i>	<i>RM</i>
<i>MEPS</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	130	86	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>O</i>
Швеция							
<i>K-RIX</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	20	20	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
<i>E-RIX</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	15	15	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
<i>Bankgirot</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	21	21	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>O</i>
<i>Dataclearing</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	21	21	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>O</i>
<i>Postgirot</i> ²¹	<i>R</i>	<i>B</i>	1,200,000	1,200,000	<i>ACH</i>	<i>GS</i>	<i>O</i>
Швейцария							
<i>SIC</i>	<i>L+R</i>	<i>B+CB</i>	313	313	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>O</i> ²³
<i>DTA/LSV</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	155	155	<i>ACH</i>	<i>GS</i>	<i>O</i> ²³

15-кесте (жалғасы)
Төлем жүйесінің сипаттамасы
2001 жылдың аяғында

	Үлгісі ¹	Иеленуші ²	Пайдаланушылар саны		Өңдеу ³	Есептеу ⁴	Қатысу ⁵
			Барлығы	Оның ішінде: тікелей			
Ұлыбритания							
<i>CHAPS Sterling</i>	<i>L</i>	<i>B+CB</i>	369	13	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
<i>CHAPS Euro</i> ²⁴	<i>L</i>	<i>B+CB</i>	85	20	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>
<i>BACS</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	62,000	14	<i>ACH</i>	<i>N</i>	<i>RM</i>
<i>Cheque/credit</i>	<i>R</i>	<i>B</i>	516	12	<i>M</i>	<i>N</i>	<i>RM</i>
АҚШ							
<i>Fedwire</i>	<i>L</i>	<i>CB</i>	8,110 ²⁷	8,110 ²⁷	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>O</i>
<i>CHIPS</i> ²⁶	<i>L</i>	<i>B</i>	58	58	<i>RTT</i>	<i>N/BN</i>	<i>RM</i>
Еуропалық одақ							
<i>EURO1</i>	<i>L</i>	<i>B</i>	73	73	<i>RTT</i>	<i>SOS</i> ²⁸	<i>RM</i>
<i>TARGET</i> ²⁹	<i>L</i>	<i>CB</i>	3,888	1,579	<i>RTT</i>	<i>RTGS</i>	<i>RM</i>

15-кесте (жалғасы)
Төлем жүйесінің сипаттамасы
2001 жылдың аяғында

	Орталықтандыру деңгейі ⁶	Баға белгілеу ⁷	Сол күнгі трансакция үшін жабу күні (жергілікті уақыт)	Трансакция саны (мың.)		Трансакция көлемі (млрд. USD) ⁸		Трансакция көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш)	
				2000	2001	2000	2001	2000	2001
Қазақстан									
МСПД	C	V	20:00	6,512	3,735	48	66	2.6	3.0
СРП	D	V	15:30	3,327	7,314	2	4	0.1	0.2
Бельгия									
ELLIPS	C	F	18:00	1,780	1,842	11,720	12,818	51.3	56.3
Clearing House	D	V	15:00	4,190	3,528	97	80	0.4	0.3
CEC	C	F	15:00	885,220	919,044	447	455	2.0	2.0
Канада									
LVTS	C	F	18:30	3,544	3,740	17,105	18,061	24.5	26.1
Франция									
CH Paris	C	F	н.п.	682,210	677,765	669	683	0.5	0.5
CH Province	D	N	н.п.	2,771,691	2,469,057	1,071	883	0.8	0.7
SIT	C	F	13:30	6,485,332	7,131,087	2,264	2,187	1.7	1.7
CREIC	D	V	н.п.	307,724	270,165	24	21	с.м.	с.м.
TBF domestic	C	F	18:00	3,025	3,801	62,765	78,365	48.1	59.8
PNS	C	F	16:00	5,515	8,004	20,117	19,977	15.4	15.3
Германия									
RPS (former DTA)	D	F	н.п.	2,226,589	2,197,487	2,067	1,971	1.1	1.1
RTGS ^{plus 9, 10}	C	F	18:00	н.п.	4,829	н.п.	17,392	н.п.	9.4
ELS ⁹	н.п.	н.п.	18:00	21,534	19,031	48,158	44,109	25.8	23.8
EAF (former EAF2) ⁹	н.п.	н.п.	н.п.	12,988	11,014	38,237	31,343	20.5	16.9
Гонконг									
HKD CHATS	C	F	17:30 ¹²	3,410	3,470	11,678	11,134	70.6	67.9
USD CHATS	C	F	17:30	185 ¹³	691	242 ¹³	931	4.5	5.7
Retail	C	F	н.п. ¹⁶	1,005,362	1,269,828	1,416	1,551	1.3	1.4

15-кесте (жалғасы)
Төлем жүйесінің сипаттамасы
2001 жылдың аяғында

	Орталық- тандыру деңгейі ⁶	Баға белгілеу ⁷	Сол күнгі транзакция үшін жабу күні (жергілікті уақыт)	Транзакция саны (мың.)		Транзакция көлемі (млрд. USD) ⁸		Транзакция көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш)	
				2000	2001	2000	2001	2000	2001
Италия									
<i>BI-REL</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	18:00	10,401	10,247	25,584	24,291		
<i>Local Clearing</i>	<i>C</i>	<i>V</i>	12:00	109,438	105,360	663	641	0.6	0.6
Жапония									
<i>FXYCS</i>	<i>C</i>	<i>V</i> ¹⁷	13:45(N)/17:00(G)	9,298	9,564	57,961	56,587	12.2	13.6
<i>BOJ-NET Funds Transfer System</i>	<i>C</i>	<i>V</i> ¹⁷) 17:00	4,715	5,046	328,430	156,640	69.0	37.5
Нидерланды									
<i>Interpay</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	17:00	2,328,445	2,558,284	1,342	1,409	3.6	3.7
<i>TOP</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	18:00	3,725	4,023	16,552	18,514	44.6	48.2
Сингапур									
<i>SGDCCS</i>	<i>C</i>	<i>V</i>	16:45 ¹⁸	91,259	91,599	262	233	2.9	2.7
<i>USDCCS</i>	<i>C</i>	<i>V</i>	15:30	390	399	12	11	0.1	0.1
<i>Interbank GIRO</i>	<i>C</i>	<i>V</i>	12:00 ¹⁹	29,980	33,640	42	45	0.5	0.5
<i>EFTPOS</i>	<i>C</i>	<i>V</i>	23:59	76,932	87,728	2.7	3.1	<i>с.м.</i>	<i>с.м.</i>
<i>MEPS</i>	<i>C</i>	<i>V</i>	18:30 ²⁰	1,908	2,065	5,542	6,447	60.3	75.3
Швеция									
<i>K-RIX</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	17:00	510	655	11,689	10,962	51.1	52.3
<i>E-RIX</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	17:00	62	70	1,582	1,265	6.9	6.0
<i>Bankgirot</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	²²	351,410	345,200	407	376	1.8	1.8
<i>Dataclearing</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	²²	78,217	66,910	147	107	0.6	0.5
<i>Postgirot</i> ²¹	<i>C</i>	<i>F</i>	²²	454,000	450,000	445	367	1.9	1.8
Швейцария									
<i>SIC</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	16:15	149,500	161,200	26,425	26,905	110.0	109.4
<i>DTA/LSV</i>	<i>C</i>	<i>F</i>	09:00	105,900	103,700	228	225	0.9	0.9

15-кесте (жалғасы)
2001 жылдың аяғындағы
Төлем жүйелерінің сипаттамасы

	Орталықтан дырылу деңгейі ⁶	Баға белгілеу ⁷	Сол күнгі транзакциялар үшін жабылу уақыты (жергілікті уақыт)	Транзакциялар саны (мың)		Транзакциялар көлемі (млрд. USD) ⁸		Транзакциялар көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш)	
				2000	2001	2000	2001	2000	2001
Ұлыбритания									
CHAPS Sterling	C	F	17:00	21,705	23,962	74,464	76,189	51.7	53.6
CHAPS Euro ²⁴	C	F	17:00	3,250	2,580	38,358	26,844	26.6	18.9
BACS	C	F	²⁵	3,316,213	3,527,340	2,912	3,119	2.0	2.2
Cheque/credit	D	F	²⁵	2,033,000	1,940,000	2,202	2,073	1.5	1.5
США									
Fedwire	C	F	18:30	108,300	112,500	379,756	423,867	38.7	42.0
CHIPS ²⁶	C	F	17:00	59,800	60,400	292,147	311,707	29.7	30.9
Еуропа одағы									
EURO1	C	F	16:00	24,692	28,633	49,644	58,101	с.к.	с.к.
TARGET ²⁹	D	F	18:00	47,980	53,664	263,291	368,469	с.к.	с.к.

¹ L = ірі төлемдер жүйесі; R = бөлшек жүйе. ² B = банк(-тер); CB = орталық банк (-тер); PA = төлем қауымдастығы. ³ M = қолмен; ACH = автоматтандырылған клиринг палатасы (offline); RTT = нақты уақытта аудару ⁴ N = көпжақты өзара есепке жазу; BN = екіжақты өзара есепке жазу; RTGS = нақты уақыт режиміндегі есептеулер; GS = өзге де жалпы есептеулер. ⁵ O = ашық қатысу (кез келген банк қатысуы алады); RM = шектеулі қатысу. ⁶ Орталықтандыру деңгейі: C = орталықтандырылды (барлық төлем тапсырмалары өңделетін және барлық шоттар есептелетін бір процессинг орталығы);

D = орталықтандырудан алынды (осындай процессинг орталығының біреуден артық болуы). ⁷ қатысушылардың шығыстары: F = толық құны (инвестицияларды қоса); V = айнымалы шығыстар; S = символдық шығыстар (айнымалы шығыстардан төмен); N = шығыстар жоқ. ⁸ орташа алынған жылдық айырбастау бағамы бойынша айырбастау.

16-кесте

Төлем жүйелерінің жұмыс істеу уақыты

2001 жылдың аяғы

Жүйе	Жалпы немесе таза негізде	Сол күнгі трансакциялар үшін ашылу/жабылу уақыты (жергілікті уақыт)	Есептердің түпкіліктілігі (жергілікті уақыт)	Үшінші тараптың төлем тапсырмаларын жабу уақыты (жергілікті уақыт)	Шетелдік корреспонденттер үшін жабылу уақыты (жергілікті уақыт)	Мәлімет үшін: стандартты ақша рыногының жұмыс уақыты (жергілікті уақыт)
Қазақстан ISMT	Gross	08:00-20:00	20:00	20:00	20:00	10:15-18:30
Бельгия ELLIPS	Gross	07:00-18:00	07:00-18:00	17:00	18:00	07:00-18:00
Канада ¹ LVTS	Net	07:00-18:30 ²	19:30	18:00	18:00	с.к. ³
Франция TBF	Gross	07:00-18:00	real-time	17:00	с.к.	09:00-17:00
PNS	Gross/Net	08:00-16:00	real-time	16:00	с.к.	09:00-17:00
Германия ⁴ RTGS ^{plus}	Gross	07:00-18:00	07:00-18:00	17:00	с.к.	08:30-18:00
EAF (former EAF2)	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.
ELS	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.
Гонконг HKD CHATS	Gross	09:00-17:30 ⁵	09:00-17:30 ⁵	17:00	17:30	09:00-17:30
USD CHATS	Gross	09:00-17:30	09:00-17:30	17:00	17:30	09:00-17:30
Италия BI-REL	Gross	07:00-18:00	07:00-18:00	17:00	с.к.	07:00-18:00
Жапония FXYCS	Net	09:00-13:45	14:30	13:45	13:45	09:00-17:00
	Gross	09:00-17:00	09:00-17:00	17:00	17:00	09:00-17:00
BOJ-NET Funds Transfer System	Gross	09:00-17:00	09:00-17:00	14:00	14:00	09:00-17:00
Нидерланды TOP	Gross	07:00-18:00	07:00-18:00	17:00	17:00	07:00-18:00

16-кесте (жалғасы)
2001 жылдың аяғындағы

Төлем жүйелерінің жұмыс істеу уақыты

Жүйе	Жалпы немесе таза негізде	Сол күнгі трансакциялар үшін ашылу/жабылу уақыты (жергілікті уақыт)	Есептердің түпкіліктілігі (жергілікті уақыт)	Үшінші тараптың төлем тапсырмаларын жабу уақыты (жергілікті уақыт)	Шетелдік корреспонденттер үшін жабылу уақыты (жергілікті уақыт)	Мәлімет үші: стандартты ақша рыногының жұмыс уақыты (жергілікті уақыт)
Сингапур MEPS	Gross	06:00-20:00 ^{6,7}	09:00-18:30 ^{8,9}	18:30 ^{10,11}	с.к. ¹²	09:00-18:30 ⁷
Швеция K-RIX	Gross	07:00-17:00	07:00-17:00	17:00	17:00	09:00-16:15
E-RIX	Gross	07:00-18:00	07:00-18:00	17:00	18:00	09:00-16:15
Швейцария SIC	Gross	18:00-16:15 ¹³	18:00-16:15	15:00	08:00	09:00-16:00
Ұлыбритания CHAPS Sterling	Gross	06:00-17:00	–	16:00	16:00	07:00-16:00
CHAPS Euro	Gross	06:00-17:00	–	16:00	16:00	–
США ¹⁴ Fedwire	Gross	00:30-18:30	00:30-18:30	18:00	17:00	08:30-18:30 ¹⁶
CHIPS	Net	00:30-17:00	intraday ¹⁵	16:30	16:30	08:30-18:30 ¹⁶
Еуропа одағы EURO1	Net	07:30-16:00	after 16:00	16:00	16:00	07:00-18:00
TARGET	Gross	07:00-18:00	real-time	17:00	с.к.	07:00-18:00

17-кесте

2001 жылдың аяғындағы

Бағалы қағаздар бойынша есептеу жүйесінің сипатамасы

	Қазақстан	Бельгия			Канада	
Жүйенің аты	БҚОД	NBB SSS	Euronext-CIK	Euroclear	SSS/BBS	DCS
Бағалы қағаздардың түрлері ¹	G, E	G, O	E, O	G, E, O	S, B, O	B, G, O
Иесі ²	B, SE, O	CB	B	B	B, SE, O	B, SE, O
Қатысушылардың саны	42	130	104	1,750	107	82
Оның ішінде: тікелей қатысушылар	42	130	104	1,750	д.ж.	6
Қаражат аудару ³	G	G	G	G/N	N	N
Бағалы қағаздарды аудару (жеткізу) ³	G	G	N	G/N	N	G
Жеткізу лагы (T+n)	T+0, T+3 ^a	T+2, T+3 ⁵	T+3	T+3, T+n (OTC)	T+3	T+0, T+1 ⁷
DVP механизмі	DVP1	DVP1	DVP1	DVP1	3	2
Күн ішіндегі түпкіліктілігі	Yes	Yes	Yes	Yes	No	Yes
Орталық депозитарий	CSD	NBB	CIK	Euroclear (eurobonds) + others	CDS	CDS
Есептеу агенті ²	CB	NBB	NBB	Euroclear/NBB	B	CB
Трансакциялар саны (мың)	14.3	145	356	161,000 (before netting) ⁶	31,400	1,780
Трансакциялар көлемі (млрд. USD) ⁴	8.4	2,483	90	117,000 ⁶	1,520	18,570
Трансакциялар көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш бойынша)	37.5	10.9	0.4	с.к.	2.2	26.8

Жүйенің аты	Франция		17-Еуромаңса (17-Еуромаңса)	Гонконг		Италия		
	RGV	RELIT	Clearstream Banking Frankfurt (CBF)	CCASS	CMU	LDT	EXPRESS	Monte Titoli
2001 жылдың аяғындағы								
Бағалы қағаздар бойынша есептеу жүйесінің сипатамасы								
Бағалы қағаздардың түрлері ¹	B, C, G, O	B, C, G, O, S	G, S, B, O	S, C	G, C	G, S, B, C	G, S, B, C	G, S, B, C
Иесі ²	Euroclear France	Euroclear France	SE	SE	CMA ¹⁰	CB	Monte Titoli	Monte Titoli
Қатысушылардың саны	658 ⁸		422	527	166 ¹¹	281	255 ¹³	1,867
<i>Оның ішінде: тікелей қатысушылар</i>	331 ⁸		422	527	166 ¹¹	281	116 ¹³	653
Қаражат аудару ³	RTGS	N	RTGS, N	G/N	G/N	N	G	с.к.
Бағалы қағаздарды аудару (жеткізу) ³	RTGS	GS	RTGS, G	G/N	G/N	N	G	G
Жеткізу лагы (Т+п)	from T to T+100	from T to T+30	T+0 to T+40	T+2	T+0	G, B: T+3 ¹² S, O: T+4	T	T
DVP механизмі	DVP1	DVP2	DVP1 DVP2/DVP3 ⁹	Yes	Yes	DVP3	DVP1	No
Күн ішіндегі түпкіліктілігі	Yes	No	Yes	No	Yes	No	Yes	с.к.
Орталық депозитарий	Euroclear France		CBF	CCASS	CMU	Monte Titoli	Monte Titoli	Monte Titoli
Есептеу агенті ²	CB		CB	B	CMA ¹⁰	CB	CB	с.к.
Трансакциялар саны (мың)	31,400 ⁸		105,121	29,361	43	42,350	97	1,830 ¹⁴
Трансакциялар көлемі (млрд. USD) ⁴	39,047 ⁸		д.ж.	989	683	26,090	1,009	д.ж.
Трансакциялар көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш бойынша)	29.8 ⁸		д.ж.	6.0	4.2	24.0	0.9	д.ж.

17-кесте (жалғасы)

2001 жылдың аяғындағы

Бағалы қағаздар бойынша есептеу жүйесінің сипатамасы

Жүйенің аты	Жапония		Нидерланды	Сингапур		
	BOJ-NET JGB Services	JASDEC ¹⁶	Necigef	CDP	DCSS	MEPS-SGS
Бағалы қағаздардың түрлері ¹	G	S	G, B, S	E, O	O	G
Иесі ²	CB	B, SE, O	Euroclear	SE	SE	CB
Қатысушылардың саны	360 (Book-entry System) / 398 (Registration System)	290	56	85	50	130
<i>Оның ішінде: тікелей қатысушылар</i>	<i>360/398</i>	<i>290</i>	<i>56</i>	<i>31</i>	<i>50</i>	<i>86</i>
Қаражат аудару ³	RTGS	G/N	RTGS	N	G	RTGS
Бағалы қағаздарды аудару (жеткізу) ³	RTGS	G/N	RTGS	G	G	G
Жеткізу лагы (T+n)	T+0 to T+3 ¹⁵	T+3	T+3	T+3	T+n ¹⁹	T+0
DVP механизмі	DVP1	DVP3 ¹⁷	DVP1	DVP2	DVP1	DVP1
Күн ішіндегі түпкіліктілігі	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Орталық депозитарий	CB	JASDEC	Necigef	CDP	CDP	CB
Есептеу агенті ²	CB	CB, B	CB, B	B	CB	CB
Трансакциялар саны (мың)	2,838/23	36,257	3,073	93,066,000 ¹⁸	4.5	47
Трансакциялар көлемі (млрд. USD) ⁴	85,650/122	д.ж.	858	74	5	262
Трансакциялар көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш бойынша)	20.5/с.м.	д.ж.	2.2	0.9	с.м.	3.1

17-кесте (жалғасы)

2001 жылдың аяғындағы

Бағалы қағаздар бойынша есептеу жүйесінің сипатамасы

Жүйенің аты	Швеция		Швейцария	Ұлыбритания		АҚШ	
	Stockholmsbörsen	VPC	SECOM	CREST	CMO	NBES ²⁰	DTC
Бағалы қағаздардың түрлері ¹	O	G, E, O	G, B, S, O	G, B, S, O	G, C, O	G	S, O, B
Иесі ²	O	B, O	B, O	B, CB, SE, O	B, CB, O	CB	B, SE, O
Қатысушылардың саны	72	47	433	41,227	64	1,888 ²¹	475
Оның ішінде: тікелей қатысушылар	72	47	433	с.к.	с.к.	1,888 ²¹	475
Қаражат аудару ³	N	G/N	G	RTGS	N	RTGS	N
Бағалы қағаздарды аудару (жеткізу) ³	N	G	G	RTGS	RTGS	RTGS	G
Жеткізу лағы (T+n)	T+3	T+2, T+3	T+3	T+3	T	T, T+1 ²²	T+3 ²³
DVP механизмі	No	DVP2/ DVP3/DVP1	DVP1	DVP1	DVP2	DVP1	DVP2
Күн ішіндегі түпкіліктілігі	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	No
Орталық депозитарий	OM	VPC	SIS SegalInterSettle	с.к.	CMO	CB	DTC
Есептеу агенті ²	CB	CB	CB	B, CB	CB	CB	DTC
Трансакциялар саны (мың)	66,575	7,740	13,400	73,400	200	15,000	350,000
Трансакциялар көлемі (млрд. USD) ⁴	386	8,492	3,822	74,909	3,247	212,300	89,000
Трансакциялар көлемінің ЖІӨ-ге қатынасы (жылдық көрсеткіш бойынша)	1.8	40.5	15.5	52.7	2.3	21.1	8.8

¹ B = облигациялар; C = CDs; G = мемлекеттік бағалы қағаздар; S = акциялар; O = басқалары. ² B = банк(-тер); CB = орталық банк(-тер); SE = қор биржасы; O = басқалары. ³ G = жалпы негізде; N = таза негізде; RTGS = нақты уақыт режиміндегі есептеулер ⁴ орташа алынған жылдық айырбастау бағамы бойынша айырбастау.

Қазақстан: ^a T+0 МБК үшін, ал T+3 для мемлекеттік емес бағалы қағаздар үшін.

18-кесте
2001 жылдың аяғындағы

Нақты уақыт режимінде есептеу жүйелерінің тікелей қатысушылары

Жүйенің аты	Қазақстан	Бельгия	Канада	Франция	Германия ¹		Гонконг		Италия	Жапония
	БААЖ	ELLIPS	с.к.	TBF	RTGS ^{plus}	ELS	HKD CHATS	USD CHATS	BI-REL	BOJ-NET Funds Transfer System
Тікелей қатысушылыр	74	17	с.к.	195	59	с.к.	134	65	682	383
Екінші деңгейдегі банктер	44	15	с.к.	165	58	с.к.	134	64	671 ³	325
Орталық банк	1	1	с.к.	1	1	с.к.	1 ²	1	1	0
Банктік емес мекемелер	29	1	с.к.	29	0	с.к.	0	0	10 ⁴	58 ⁵
<i>Оның ішінде:</i>										
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>	19	0		0					1	0
<i>Почта қызметі</i>	1	1		1					1	0
<i>Қаржы ұйымдары</i>	9	0		28					6	52

18-кесте (жалғасы)

2001 жылдың аяғындағы

Нақты уақыт режимінде есептеу жүйелерінің тікелей қатысушылары

Жүйенің аты	Нидерланды	Сингапур	Швеция		Швейцария	Ұлыбритания		АҚШ	Еуропа одағы
	TOP	MEPS	K-RIX	E-RIX	SIC	CHAPS Sterling	CHAPS Euro	Fedwire	TARGET ⁸
Тікелей қатысушылыр	108	86	20	15	313	13	20	8,110 ⁷	1,579
Екінші деңгейдегі банктер	97	85	15	10	299	12	19	8,110 ⁷	1,484
Орталық банк	1	1	1	1	1	1	1	д.ж.	15
Банктік емес мекемелер	10 ⁶	0	4	4	13	0	0	д.ж.	80 ⁹
<i>Оның ішінде:</i>									
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>	2		0	0	1				5
<i>Почта қызметі</i>	0		0	0	1				2
<i>Қаржы ұйымдары</i>	4		4	4	11				65

19-кесте

2001 жылдың аяғындағы

Ірі төлем жүйелерінің тікелей қатысушылары

	Қазақстан	Бельгия	Канада	Франция	Германия ¹	Гонконг		Италия	Жапония
Жүйенің аты	с.к. ^a	с.к.	LVTS	PNS	ЕАF ¹	HKD CHATS	USD CHATS	с.к. ³	FXYCS
Тікелей қатысушылар			14	24	с.к.	134	65		40
Екінші деңгейдегі банктер			13	23	с.к.	134	64		40
Орталық банк			1	с.к.	с.к.	1 ²	1		0
Банктік емес мекемелер			0	1	с.к.	0	0		0
<i>Оның ішінде:</i>									
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>				0					
<i>Почта қызметі</i>				1					
<i>Қаржы ұйымдары</i>				0					

	Нидерланды	Сингапур	Швеция	Швейцария	Ұлыбритания	АҚШ		Еуропа одағы
Жүйенің аты	с.к.	MEPS	с.к.	с.к.	с.к.	Fedwire	CHIPS	EURO1
Тікелей қатысушылар		86				8,110	58	73
Екінші деңгейдегі банктер		85				д.ж.	д.ж.	73
Орталық банк		1				д.ж.	д.ж.	0
Банктік емес мекемелер		0				д.ж.	д.ж.	с.к.
<i>Оның ішінде:</i>								
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>								
<i>Почта қызметі</i>								
<i>Қаржы ұйымдары</i>								

Kazakhstan: ^a Қазақстандағы бірден-бір ірі төлем жүйесі БААЖ болып табылады.

20-кесте

2001 жылдың аяғындағы

Бөлшек жүйенің тікелей қатысушылары

	Қазақстан	Бельгия		Канада	Франция		Германия	Гонконг
Жүйенің аты	БТЖ	Clearing House	CEC	ACSS	CH and CREIC	SIT	RPS	с.к.
Тікелей қатысушылар	54	34	33	12	246	17	2,325	
Екінші деңгейдегі банктер	32	31	29	11	242	15	2,324	
Орталық банк	1	1	1	1	1	1	1	
Банктік емес мекемелер	21	2	3	0	3	1	0	
<i>Оның ішінде:</i>								
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>	18	1	2		2	0		
<i>Почта қызметі</i>	1	1	1		1	1		
<i>Қаржы ұйымдары</i>	2	0	0		0	0		

	Италия		Жапония		Нидерланды	Сингапур		
Жүйенің аты	BI-COMP		Zengin system	Tokyo Clearing House	Interpay	SGDCCS	IBG	EFTPOS
	Local Clearing	Retail						
Тікелей қатысушылар	124	209	154	121	72	40	41	5
Екінші деңгейдегі банктер	121 ¹	207 ²	154	119	72	39	41	5
Орталық банк	1	1	0	1	0	1	0	0
Банктік емес мекемелер	2	1	0	1	0	0	0	0
<i>Оның ішінде:</i>								
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>	1	0		0				
<i>Почта қызметі</i>	1	1		1				
<i>Қаржы ұйымдары</i>	0	0		0				

20-кесте (жалғасы)

2001 жылдың аяғындағы

Бөлшек жүйенің тікелей қатысушылары

Жүйенің аты	Швеция			Швейцария	Ұлыбритания		АҚШ
	Bankgirot	Dataclearing	Postgirot	DTA/LSV	BACS	Cheque and credit clearing	д.ж.
Тікелей қатысушылар	21	21	1,200,000	155	14	12	д.ж.
Екінші деңгейдегі банктер	21	21	0	155	13	11	д.ж.
Орталық банк	0	0	0	0	1	1	д.ж.
Банктік емес мекемелер	0	0	1,200,000	0	0	0	д.ж.
<i>Оның ішінде:</i>							
<i>Мемлекеттік мекемелер</i>			1,200,000				
<i>Почта қызметі</i>			0				
<i>Қаржы ұйымдары</i>			0				

21-кесте

2001 жылдың аяғындағы

Нақты уақыт режимінде есептеу жүйесіне кіру критерийлері

	Қазақстан	Бельгия	Канада	Франция	Германия ¹		Гонконг	Италия	Жапония
Жүйенің аты	БААЖ	ELLIPS	с.к.	TBF	RTGS ^{plus}	ELS	HKD RTGS	BI-REL	BOJ-NET Funds Transfer System
Кіру критерийі	+	+		+	+	С.К.	+	+	+
Нормативтік ережелер	+	+		+	+	С.К.	+	+	+
Деректердің және қаржы жағдайы коэффициенттерінің ең аз деңгейі	+	+		-	-	С.К.	+	-	+
Трансакциялардың ең аз саны	-	-		-	-	С.К.	-	-	- ⁴
Жүйеге кіргені үшін ақы	-	+		+	-	С.К.	+	-	-
Жүйе иесінің немесе тікелей қатысушының рұқсаты	+	+		+	+ ²	С.К.	+	+ ³	+ ⁵
Жергілікті орталық банктен рұқсат	+	+		+	+	С.К.	+	+	+
Техникалық талаптар	+	+		+	+	С.К.	+	+	+
Алып тастау ережесі	+	+		+	+	С.К.	+	+	+

21-кесте (жалғасы)

2001 жылдың аяғындағы

Нақты уақыт режимінде есептеу жүйесіне кіру критерийлері

Жүйенің аты	Нидерланды	Сингапур	Швеция		Швейцария	Ұлыбритания	АҚШ
	TOP	MEPS	K-RIX	E-RIX	SIC	CHAPS Sterling/Euro	Fedwire
Кіру критерийі	+	+	+	+	+	+	+
Нормативтік ережелер	+	+	+	+	+	+	+
Деректердің және қаржы жағдайы коэффициенттерінің ең аз деңгейі	-	+	+	+	-	-	-
Трансакциялардың ең аз саны	-	-	-	-	-	-	-
Жүйеге кіргені үшін ақы	-	-	+	+	+	+	-
Жүйе иесінің немесе тікелей қатысушының рұқсаты	+ ⁶	+	+	+	+	+	+
Жергілікті орталық банктен рұқсат	+	+	+	+	+	+	+
Техникалық талаптар	+	+	+	+	+	+	+
Алып тастау ережесі	+	+	+	+	+	+	+

Кілт: + = «иә»; - = «жоқ».

22-кесте

Ірі төлемдер жүйесіне кіру критерийлері

2001 жылдың соңында

	Қазақстан	Бельгия	Канада	Франция	Германия ¹	Гонконг	Италия	Жапония
Жүйе атауы	с.к.^a	с.к.	LVTS	PNS	ЕАҒ¹	USD RTGS	с.к.³	FXYCS
Кіру критерийлері			+	+	с.к.	+		+
Нормативтік ережелер			+	+	с.к.	+		+
Қаржылық жай-күй деректерінің немесе коэффициенттерінің ең төменгі деңгейі			-	-	с.к.	+		+
Трансакциялардың ең төменгі саны			-	-	с.к.	-		+
Жүйеге кіргені үшін ақы төлеу			+	+	с.к.	+ ²		+
Жүйені иеленушіден немесе тікелей қатысушыдан рұқсат			+	+	с.к.	+		+
Жергілікті орталық банктен рұқсат			-	+	с.к.	+		+
Техникалық талаптар			+	+	с.к.	+ ²		+
Алып тастау ережесі			+	+	с.к.	-		+

22-кесте (жалғасы)

Ірі төлемдер жүйесіне кіру критерийлері

2001 жылдың соңында

	Нидерланд	Сингапур	Швеция	Швейцария	Ұлыбритания	АҚШ	Еуропа одағы
Жүйе атауы	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	СНІPS	EURO1
Кіру критерийлері						+	+
Нормативтік ережелер						+	+
Қаржылық жай-күй деректерінің немесе коэффициенттерінің ең төменгі деңгейі						+	+
Трансакциялардың ең төменгі саны						-	-
Жүйеге кіргені үшін ақы төлеу						-	+
Жүйені иеленушіден немесе тікелей қатысушыдан рұқсат						+	+
Жергілікті орталық банктен рұқсат						-	-
Техникалық талаптар						+	+
Алып тастау ережесі						+	+

Кілті: + = «иә»; - = «жоқ».

Қазақстан: ^a Қазақстандағы жалғыз ірі төлемдер жүйесі ААБЖ болып табылады.

Таза негіздегі ірі төлем жүйелеріндегі тәуекелдерді бақылау шаралары

2001 жылдың соңында

	Қазақстан	Бельгия	Канада	Франция	Германия ¹	Гонконг	Италия	ЖАпония
Жүйе атауы	с.к.^a	с.к.	LVTS	PNS	EAF⁸	с.к.	с.к.⁹	FXYCS
1. Орталық банктің шоттары бойынша есеп айырысу		+	+	+	с.к.			с.к.
2. Сол күні есеп айырысу		+	+	+	с.к.			с.к.
3. Ламфалусси стандарттарына сәйкес келу		с.к.	+	+	с.к.			с.к.
a. Legal framework <i>Contractual (+) or advisory (-) netting</i> <i>If contractual: legally enforceable (+) or not (-)</i>			+ ¹	с.к. ⁵				
b. Participants' awareness			+	+				
c. Risk management <i>Monitoring of intraday balance</i> <i>Multilateral limits</i> <i>Collateral requirements</i> <i>Intraday closures</i>			+	с.к. ⁶				
			+ ²	с.к. ⁶				
			+	с.к. ⁶				
			+ ³	+ ⁷				
d. Timely settlement completion <i>Risk-sharing agreements</i> <i>Full collateralisation of largest net debit position</i>			+	с.к. ⁵				
			+	с.к. ⁶				
			+ ⁴					
e. Fair open access			+	+				
f. Technical reliability			+	+				

23-кесте (жалғасы)

Таза негіздегі ірі төлем жүйелеріндегі тәуекелдерді бақылау шаралары
2001 жылдың соңында

	Нидерланд	Сингапур	Швеция	Швейцария	Ұлыбритания	АҚШ	Еуропа одағы
Name of system	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	с.к.	CHIPS	EURO1
1. Settlement in central banks' accounts						+ ¹⁰	+
2. Same day settlement						+	+
3. Compliance with Lamfalussy standards						+	+
a. Legal framework <i>Contractual (+) or advisory (-) netting</i>						+	+
<i>If contractual: legally enforceable (+) or not (-)</i>						+	+
b. Participants' awareness						+	+
c. Risk management <i>Monitoring of intraday balance</i>						+	+
<i>Multilateral limits</i>						-	+
<i>Collateral requirements</i>						-	+
<i>Intraday closures</i>						-	-
d. Timely settlement completion <i>Risk-sharing agreements</i>						-	+
<i>Full collateralisation of largest net debit position</i>						-	+
e. Fair open access						+	+
f. Technical reliability						+	+

Кілті: + = «иә»; - = «жоқ».

Қазақстан: ^a Қазақстанда таза негіздегі ірі төлемдер жүйесі жоқ.

24а кесте

SWIFT айналалымы: 2001 жылғы хабарлар ағыны

Хабарлар саны

Қайда/қайдан	Қазақстан	Бельгия	Канада	Франция	Германия	Гонконг	Италия	Жапония
Қазақстан	37,484	1,817	702	1,034	27,945	848	634	777
Бельгия	6,208	12,995,706	353,048	3,727,906	4,105,345	716,344	2,203,562	1,164,432
Канада	975	366,647	7,158,444	402,969	452,341	351,216	214,254	352,220
Франция	2,022	3,447,868	393,963	25,415,355	5,969,142	575,098	3,134,653	1,020,489
Германия	49,478	4,018,613	398,968	5,880,406	13,159,502	765,380	6,112,299	1,282,659
Гонконг	1,144	550,693	456,753	381,191	727,261	4,461,437	291,873	2,601,265
Италия	869	2,168,151	164,562	3,188,759	5,499,486	305,062	5,168,788	512,290
Жапония	2,832	1,130,503	308,211	872,599	1,234,693	1,681,134	524,895	6,700,827
Нидерланд	8,098	4,334,125	160,884	2,103,537	5,258,309	275,948	1,036,059	335,091
Сингапур	517	305,324	132,969	291,150	573,385	1,339,822	119,347	1,785,429
Швеция	512	1,100,515	73,647	710,564	1,519,762	145,618	380,183	130,450
Швейцария	9,190	2,041,931	459,655	2,835,950	5,963,165	551,681	1,765,559	1,113,826
Ұлыбритания	15,096	6,161,061	2,031,516	9,871,087	14,035,055	3,825,604	7,128,511	9,410,453
АҚШ	177,082	5,410,909	4,622,431	6,989,284	9,458,996	8,679,708	4,968,205	10,535,035
Елдер бойынша барлығы	432,080	54,678,699	18,891,219	78,905,625	103,566,432	30,144,906	45,241,684	44,025,860

24а кесте (жалғасы)

SWIFT айналмы: 2001 жылғы хабарлар ағыны

Хабарлар саны

From/to	Нидерланд	Сингапур	Швеция	Швейцария	Ұлыбритания	АҚШ	Барлық елдер
Қазақстан	9,876	516	270	3,913	25,032	140,266	440,567
Бельгия	5,208,089	406,113	417,463	2,719,460	13,861,751	7,733,088	66,893,452
Канада	145,120	134,771	64,195	512,291	2,351,642	6,003,923	21,556,392
Франция	2,143,824	257,652	400,431	2,385,605	18,807,811	11,745,415	87,959,936
Германия	4,781,369	420,787	971,645	4,957,461	19,091,911	15,360,345	107,056,553
Гонконг	164,888	1,465,880	79,766	505,281	4,710,374	8,760,384	34,046,629
Италия	1,018,552	98,257	217,565	1,601,768	11,121,026	6,450,279	46,192,087
Жапония	272,457	1,199,388	104,198	1,067,379	9,594,033	11,805,166	44,435,517
Нидерланд	23,006,779	151,095	419,662	2,045,002	14,602,228	7,202,837	67,955,394
Сингапур	170,535	2,790,820	74,373	444,930	2,657,771	5,000,492	19,869,551
Швеция	591,271	87,968	3,969,098	439,644	5,754,545	3,290,066	24,573,488
Швейцария	1,413,276	402,815	370,595	12,589,813	12,524,420	12,183,276	65,791,151
Ұлыбритания	7,954,165	1,783,317	3,518,718	6,779,079	76,019,159	35,748,310	219,949,528
США	5,017,012	3,897,894	1,947,100	11,543,847	29,728,668	67,346,377	251,982,226
Елдер бойынша барлығы	60,026,930	17,441,945	18,021,094	60,001,561	271,224,699	274,341,852	1,533,906,047

Көзі: SWIFT.

24b кесте
SWIFT хабарлар ағындарының географиялық таралуы
 2001 жылы

	Жіберілген хабарлар		Келіп түскен хабарлар	
	Total	To domestic users (% of total)	Total	From domestic users (% of total)
Қазақстан	440,567	8.51	432,080	8.68
Бельгия	66,893,452	19.43	54,678,699	23.77
Канада	21,556,392	33.21	18,891,219	37.89
Франция	87,959,936	28.89	78,905,625	32.21
Германия	107,056,553	12.29	103,566,432	12.71
Гонконг	34,046,629	13.10	30,144,906	14.80
Италия	46,192,087	11.19	45,241,684	11.42
Жапония	44,435,517	15.08	44,025,860	15.22
Нидерланд	67,955,394	33.86	60,026,930	38.33
Сингапур	19,869,551	14.05	17,441,945	16.00
Швеция	24,573,488	16.15	18,021,094	22.02
Швейцария	65,791,151	19.13	60,001,561	20.98
Ұлыбритания	219,949,528	34.56	271,224,699	28.03
АҚШ	251,982,226	26.73	274,341,852	24.55
Елдер бойынша барлығы	1,533,906,047	22.32	1,533,906,047	22.32

Көзі: SWIFT.

24с кесте

SWIFT-тің елдердегі мүшелері, қосалқы мүшелері және қатысушылары

2001 жылы

	SWIFT желісін пайдаланушылардың саны			
	Мүшелері	Қосалқы мүшелері	Қатысушылары	Пайдаланушылардың жалпы саны
Қазақстан	7	7	11	25
Бельгия	23	44	16	83
Канада	14	33	12	59
Франция	60	120	68	248
Германия	114	113	48	275
Гонконг	23	154	28	205
Италия	142	78	35	255
Жапония	125	101	33	259
Нидерланд	25	47	32	104
Сингапур	9	155	17	181
Швеция	8	10	12	30
Швейцария	101	87	66	254
Ұлыбритания	60	293	113	466
АҚШ	96	327	207	630
Елдер бойынша барлығы	2,265	3,143	2,049	7,457

Көзі: SWIFT.

24d кесте

SWIFT ағынындағы салыстырмалы үлес, қатысу және акцияларды иелену

2001 жылы

	Хабарлардың үлесі (%)		Жалпы саннан үлес (%)		Акциялар үлесі	
	Жіберілген	Келіп түскен	Мүшелері	Пайдаланушылар	Көлемі	%-пен
Қазақстан	0.03	0.03	0.3	0.3	н.д.	н.д.
Бельгия	4.36	3.56	1.02	1.00	2,425	2.79
Канада	1.41	1.23	0.62	0.79	1,965	2.26
Франция	5.73	5.14	2.65	3.33	6,723	7.75
Германия	6.98	6.75	5.03	3.69	6,706	7.74
Гонконг	2.22	1.97	1.02	2.75	1,802	2.08
Италия	3.01	2.95	6.27	3.42	3,334	3.85
Жапония	2.90	2.87	5.52	3.47	4,790	5.53
Нидерланд	4.43	3.91	1.10	1.39	3,910	4.51
Сингапур	1.30	1.14	0.40	2.43	573	0.66
Швеция	1.60	1.17	0.35	0.40	1,532	1.77
Швейцария	4.29	3.91	4.46	3.41	4,344	5.01
Ұлыбритания	14.34	17.68	2.65	6.25	5,563	6.42
АҚШ	16.43	17.89	4.24	8.45	16,152	18.63
Елдер бойынша барлығы	100.00	100.00	100.00	100.00	86,690	100.00

Көзі: SWIFT.